

DEGERFORS KOMMUN

Degerfors kommuns
Naturvårdsprogram

= Naturen är till för alla

Antaget av kommunfullmäktig under §158/2021

Naturvårdsprogrammet har upprättats och utformats av Malin Björn, miljöstrateg, Degerfors kommun, i samråd med berörda parter inom kommunen, Degerfors naturskyddsförening, LRF, Sveaskog, medborgardialog, länsstyrelsen Örebro, m.fl.

Programmet är framtaget med Naturvårdsverkets statliga bidrag från den lokala naturvårdssatsningen av Länsstyrelsen i Örebro samt Hopajola.

© Foton: Degerfors kommun om inget annat anges.

Framsida: Hedblåvinge på Jungfru Marie nycklar

För kartmaterial gäller © Lantmäteriet (Geodatasamverkan) och Länsstyrelsen

Innehåll

Varför behövs ett naturvårdsprogram?	4
DEL 1	5
Livets historia.....	5
Degerfors formas.....	6
Succession.....	7
Nya landskapsarkitekter	7
Brukandet av skogen	8
Förändringar i odlingslandskapet	10
Vattnets betydelse	11
Sjöar och vattendrag	12
Våtmarker.....	13
Naturens nytta	14
Hot mot biologisk mångfald.....	17
Hur kan vi stoppa utrotningen av arter	18
Målkonflikter	20
Arter i kommunen	21
Skogliga värden i Degerfors Kommun	22
Viktiga Gräsmarker.....	24
Sjöar och vattendrag	26
Våtmarker.....	28
Rekreativvärden	30
DEL 2	32
Riktlinjer för naturvård inom tätorten.....	32
Ett rikt växt och djurliv	32
Nya naturreservat.....	33
Levande skogar	34
Ett rikt odlingslandskap.....	34
Levande sjöar och vattendrag	35
Myllrande våtmarker	35
Godbebyggd miljö.....	36
Friluftsliv	36
Bilaga 1	38
Bilaga 2	42
Bilaga 3.....	47

Varför behövs ett naturvårdsprogram?

Alla har någon sorts relation till naturen och den kan se ut på flera olika sätt. Den kan vara till fiskesjön, trädgården eller skogen utanför knuten. Det finns mycket att upptäcka och med ökad insikt för det runtomkring oss blir upplevelsen och äventyren rikare.

Förlusten av biologisk mångfald är ett av vår tids allvarligaste miljöproblem. Vår allt mer urbaniserade livsstil gör oss ibland blinda för att vi är beroende av naturen och livskraftiga ekosystem som rent vatten, ren luft och matproduktion för vår överlevnad.

Det är en kritisk tid för arterna på jorden. Uppskattningsvis finns det 8 miljoner unika djur- och växtarter och av dessa riskerar 1 miljon att försvinna från planeten. Hastigheten för det globala artutdöende går tio till hundra gånger snabbare nu än vad som har beräknats under de senaste 10 miljoner åren. I dag är uppskattningsvis 75 % av jordens landyta tydligt påverkad av människans aktivitet.¹

Att hejda förlusten av biologisk mångfald finns med som ett av de globala målen i Agenda 2030. På FN-toppmötet 2020-09-30 har 73 världsledare åtagit sig att sätta naturen i centrum för återhämtning efter Corona-pandemin.²

Samtliga politiska partier står bakom skrivelsen 2001/02:173) En samlad naturvårdspolitik.³ Där naturvården ges en viktig roll, dels genom bevarandet av växt- och djursamhällen och geologiska formationer och dels genom att skapa förutsättningar för friluftsliv och rika naturupplevelser.

Mål och åtgärder i Degerfors naturvårdsprogram kommer bidra till att de nationella miljökvalitetsmålen och Agenda 2030 uppfylls. Naturvårdsprogrammet berör barn i enlighet med FN:s barnkonventions Artikel 29: Skolan ska hjälpa barnet att utvecklas och lära barnet om mänskliga rättigheter och utveckla respekt för naturmiljön, Artikel 31: barns rätt till lek, vila, fritid och kultur. Natur med höga värden är vanligtvis variationsrika och ger kreativa miljöer.

Kunskap om naturvård, kommunens värdefulla naturområden och hotade arter är en förutsättning för att vilja, kunna bevara och stärka den biologiska mångfalden och nå ett långsiktigt hållbart samhälle. Syftet med naturvårdsprogrammet är att samla underlag och presentera naturområden i kommunen med höga värden och åtgärder för att stärka den biologiska mångfalden på ett strategiskt sätt. Det är även tänkt att öka kunskapen om natur hos läsaren.

Naturvårdsprogrammet är indelat i två delar. Första delen är beskrivande för att öka förståelsen för naturvård, naturen och naturen i Degerfors kommun. Andra delen är mer konkret med olika ställningstagande och åtgärder.

---

¹ <https://www.naturvardsverket.se/Documents/publ-filer/978-91-620-6917-9.pdf?pid=26197>

² <https://www.globalamalen.se/73-varldsledare-lovar-att-kampa-for-naturen/>

³

<https://www.regeringen.se/49bba6/contentassets/f213f430f0a346439fbbf31af880718e/sammanfattning-av-skr.-200102173>

DEL 1

Livets historia

För att förstå sig på naturen och dess egenskaper behöver vi göra en resa tillbaka i tiden då allting började.

Livet uppstod för över 3,5 miljarder år sedan och då i form av bakterieliknande mikroorganismer. I en miljard år var de det enda livet som fanns på jorden. Sedan började cyanobakterier uppstå, vilka kunde producera syre i överskott till land och hav. Då kunde mer komplexa flercelliga organismer utvecklas. Små genetiska variationer har gjort att vissa egenskaper gynnats och fört vidare sin arvs massa till nästa generation. Detta kallar vi i daglig termer för evolution.

Duvedalsängarna

Evolutionen är en viktig del för att förstå naturen och dess mångfald. I miljarder år har evolutionen utformat allt liv på jorden. Komplexa reproduktiva däggdjur, växter, som genom fotosyntes kan producera glykos från solljus och koldioxid, m.fl.⁴. Vår art, homo sapiens, utvecklades för ungefär 200 000 år sedan och vandrade ut från Afrika⁵. Varje art har egna speciella anpassningar. Tillsammans med andra arter har det skapats ett samspel i naturen där var och en har sin plats i ett komplext ekosystem. Det finns olika relationer som mellan rovdjur och dess byte, konkurrens mellan arter om solljus eller föda eller där båda får fördel som vid pollinering. Tillsammans skapas en balans där ingen art tar över. Växter blir till föda för hungriga insekter eller harar. De blir i sin tur

Kandelabersvamp i Gustavsäng

Biologisk mångfald är variationsrikedomen bland levande organismer av alla ursprung, från landbaserade, marina och andra akvatiska ekosystem och de ekologiska komplex i vilka dessa organismer ingår; detta innefattar mångfald inom arter, mellan arter och av ekosystem (Definition enligt FN:s konvention om biologisk mångfald.) Begreppet biologisk mångfald är inte alltid lika med artrikedom. Naturen behöver naturliga förutsättningar att vara - utan negativ påverkan från människan och med möjlighet för arterna att finnas kvar på lång sikt.

⁴ <https://www.nrm.se/faktaomnaturenochrymden/fossil/livetshistoria.7094.html>

⁵ https://www.artdatabanken.se/globalassets/ew/subw/artd/2.-var-verksamhet/tidskriften-fauna-och-flora/pdfer-tidigare-nummer/2016/nr2-2016/manniskans_evolution.pdf

föda åt hungriga trollsländor och rävar som i sin tur, när de dör, bryts ned av svampar och bakterier och frigör näringsämnen som sedan växterna kan ta upp. Det är det naturliga kretsloppet.

Degerfors formas

Världens kontinenter har tidigare suttit ihop, glidit isär, skapat bergskedjor och nötts ner av istider. Någon gång under denna tid, menar geologerna, har en meteorit slagit ned och bildat Möckeln. Norra delen av Möckeln har en form likt en krater. Visingsösandstenen vid Knutsbol blev avtryck från meteoritens nedslag sammanpressad och även detta är ett bevis för ett meteornedslag. Möckeln har sedan genomgått flera istider och trots detta finns spåren fortfarande kvar⁶.

Vid den senaste istiden, en period då Skandinavien låg under ett 3 kilometer tjockt istäcke i 100 000 år. Isens tyngd tryckte ner jordskorpan. För cirka 20 000 år sedan blev klimatet varmare och isen började långsamt smälta och landet började sakta höjas. När inlandsisen rörde sig över landytan följde löst material och bitar av berggrunden med som sedan bildade morän. Morän är den vanligaste jordarten i

Degerfors. När isen smälte bildades rullstensåsar (som Ramshöjden är ett exempel på), dödisgröpar (Lidetorpsmon) och även andra formationer (som jättegrytorna vid Sveafallen). Åsarna är betydelsefulla ur dricksvattensynpunkt då de är naturliga reningsverk⁷. Detta utnyttjar invånarna i Degerfors som får dricksvatten från åsen vid Ramshöjden.

Iskanten drog sig långsamt åt norr och bildade efter en tid Yoldiahavet där Östersjön är idag. Landhöjningen fortsätter och bildade Närkesundet någonstans mellan Tiveden och Kilsbergen. Sundet blir allt mer grund och smalare. Smält, sötvatten från Yoldiahavet möter salt havsvatten. Till slut blir sundet så smalt och inget saltutbyte sker. Yoldiahavet blir nu Ancylussjön. Isen fortsätter smälta och fyller på Ancylussjön med vatten som sedan rinner ut genom Närkesundet och till slut snörps av till Svea älv.⁸ Spår från detta finns i Sveafallen och har varit omdiskuterat bland geologer. Tidigare påstod forskare att det var en stor höjdskillnad mellan Ancylussjön och Västerhavet och att vid Sveafallen fanns ett vattenfall likt Niagarafallen, men nivåskillnaden mellan sjö och hav var antagligen inte så stora. Inom naturreservatet finns fem strömrännor och exakt hur de bildats vet inte geologerna. De kan ha skapats redan innan Svea älv eller kanske var det en isälv under isen.⁹

Stora delar av Degerfors låg under högsta kustlinjen – där havet stod som högst vid inlandsisens avsmältning. Under högsta kustlinjen omlagrade vågor och strömmar moränen och på de djupa havsbottenarna avlagrades lera och silt. Vid högsta kustlinjen har vågor svallat och skapat klapperstensfält, vilket kan skönjas vid Lofallsberget på gränsen till

⁶ Degerfors En krönika om en resa i tiden. Andersson. R

⁷ <https://www.sgu.se/om-geologi/jord/fran-istid-till-nutid/>

⁸ Degerfors En krönika om en resa i tiden. Andersson. R

⁹ <https://www.lansstyrelsen.se/orebro/besoksmal/naturreservat/sveafallen.html>

Lekebergs kommun. Spår från denna tid överallt och i Degerfors finns det flera platser där spår från inlandsisen är extra tydligt.

Succession

När isen försvann etablerades först köldtåliga arter som vi idag hittar i fjällerna och sedan tillkommer mer värmekrävande arter¹⁰. Detta kallas primär succession och innebär att ett helt nytt ekosystem bildas och nya artsammansättningar etableras. Att det bildas skog är ett senare skede i primär successionen.

En störning som sker i ett redan etablerat ekosystem kallas sekundär succession. Det kan exempelvis vara en stormfällning eller skogsbrand. De första växterna som dyker upp är ljuskrävande och snabbväxande för att sedan bli överskuggade av mer långsamt växande buskar och till sist träd. Då marken blir mer beskuggad och mer skuggtåliga växter som blåbärsris och ljung kan växa under träden. Succession är en naturlig process som skulle kunna översättas till förändringar i artsammansättning. Vi hindrar successionen varje dag när vi exempelvis gräsklipparen eller kossan håller gräsmattan eller ängen i schack som annars skulle bli beväxt med buskar och träd.

Klapperstensfält vid Lofallsberget

Nya landskapsarkitekter

Landlevande djur och andra organismer börjar vandra in på de nya isfria områdena och lämnar sina avtryck. Stora betande djur som uoxar höll landskapet öppnare. Bävvar faller träd och skapar dammar och hackspettar hackar hål i träden till sina bon.

Våra förfäder har även dom satt sina avtryck i naturen. I Degerfors finns lämningar så långt bak som stenåldern (8000-4000 f.kr) då de levde som jägare och samlare, men utan större påverkan på naturen. Gravar från järnåldern (500 f.kr-1050 e.kr) tyder på att boplatser och gårdar funnits i närheten.¹¹ Degerfors har varit relativt obebott under en längre tid. 1606 bodde 34 personer i gårdarna runt Degerfors¹².

I det tidiga jordbrukslandskapet gick kreaturen och betade fritt i skogarna, medan åkrar och ängar hängandes in. Skogsbetet gjorde att skogarna blev glesa och rika på gräs och örter. Under vintern stallades kreaturen in och vinterfodret bestod av slätter från ängarna. Gödsel från kreaturen

Betesmark vid Sirsjön där naturarbetande får håller landskapet öppet

¹⁰ <https://www.sgu.se/om-geologi/ett-klimat-i-standig-forandring/klimatets-forandringar-over-tiden/>

¹¹ www.raa.se/fornsok

¹² Degerfors En krönika om en resa i tiden. Andersson. R

samlades under vintern och spreds sedan på åkrarna på våren. Näringsämnen togs därmed från ången genom korna till åkern genom gödslet. Därav det gamla talesättet "Ång är åkers moder".

Ångarna och naturbetesmarker är våra mest artrika naturtyper. Den höga artrikedomen i de hävdade markerna är ett tecken på att naturtypen funnits även innan vår tid¹³. Det gamla jordbrukslandskapet med alla dess biotoper, som stenrösen och åkerholmar, är skapat av människan, men en liknande naturtyp med liknande drag har tidigare funnits och troligtvis betats av uoxar eller annan megafauna. Jordbrukslandskapet och dess biologiska mångfald blir nu upp till oss att förvalta.

1600-talet blev en expansiv period i Degerfors och bergslagen med etablering av flera hyttor. Hur skogen ser ut idag har främst formats av bergs- och skogsbruket. Järn behövdes till krigsföring under stormaktstiden. Här i bergslagen fanns gott om skog för att tillverka kol och forsar till vattenkraft. Flera hundratals kolbottnar kan hittas ute i skogen. Järnexporten från bergslagen var viktig för hela landets ekonomi och den stora tillgången till skog gjorde detta möjligt.

Under 1800-talet blev skogsbruket och träindustrin en mer betydelsefull industri. Under denna tid avverkades de allra grövsta och värdefulla träden som blev till plank i dimensioner som idag är nästintill omöjliga att få tag på. Vattensystemen rätades och rensades för att underlätta flottning av timmer¹⁴.

För att förbättra skogs- och jordbruksproduktionen i Sverige har det sedan 1800-talet dikats ut sump- och våtmarker. Staten gav ut bidrag för att dika ut skogarna och skogsbilvägar för att skapa nya möjligheter att komma åt tidigare otillgänglig skog. Jordbruket blev mer rationaliserat och storskaligt.

Brukandet av skogen

I Degerfors och som Sverige i övrigt består skogen till mestadels av produktionsskog, det vill säga planteringar med främst gran eller tall som röjs, gallras och avverkas enligt en bestämd tidsplan. Produktionsskog är en viktig ekonomisk resurs, men ur ett biologiskt perspektiv är den fattig då brist på art- och åldersvariation samt död ved ger mindre biologisk mångfald. Någon egentlig urskog är sällsynt, men det finns naturskogar som under en längre tid fått stå opåverkade från kalhyggen. Gigantiska 500-års tallar har historiskt avverkats och är idag en unik syn i skogen. Det närmaste kanske är tallen Hulda vid Degernäs. Hon är troligtvis född omkring 1750 då Carl Von Linné var en man i sina bästa år. De flesta opåverkade skogar finns idag i mer otillgänglig terräng som i branter eller blockterrängen där skogsmaskiner har svårt att ta sig fram. Fasaskogen är ett exempel på sådant område.

¹³ Andersson & Appelqvist 1990, Vera 2000

¹⁴

<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.4dc15f2816a53b76de7d62f/1607578789418/Handlingsplan-gron-infrastruktur-orebro-lan.pdf>

I Barnnattskog har skogen fått stå länge och opåverkad. Där har en naturlig föryngring skett och gett träden varierad ålder och storlek. Här finns flera olika strukturer som skapar småbiotoper där en mångfald av arter hittar levnadsrum. Vindfällan skapar ytterligare strukturer med ljus. Det finns död ved som både är stående, liggande och i olika nedbrytningsstadier. Det kan finnas lövträd av olika typer som i sin tur har flera arter knutna till sig. Flera insekter, svampar, lavar och mossar är beroende av död ved som timmerticka och timmerticknagare. Vissa sällsynta arter uppträder först i sena stadier efter att många ekologiska processer ägt rum. I de levande träden syns spillkråkan som hackar bohål där andra fåglar kan flytta in nästkommande år.

Under jorden lever svampar ett näst intill hemligt liv. Med hjälp av svampens mycel kan de ta upp näring genom celltrådarna och leva i symbios med träden. Mycelet fungerar som en förlängning av trädets rötter. Trädet förser svampen med socker från fotosyntesen och svampen erbjuder trädet näringsämnen som tas upp av det förlängda mycelet.

I barrskog hinner inte den mikrobiella nedbrytningen med och det bildas humus, bestående av halvnedbrutet växtmaterial. Nedbrytning av organiskt material sker genom svampar och mikrobiell nedbrytning.

En tall kan bli upp mot 7-800 år, men livscykeln slutar inte där utan tallen kan stå kvar som torraka i ytterligare hundra år för att sedan falla som en låga och brytas ned i lika många år till. Den är även anpassad att överleva skogsbränder. Till denna långa livscykel kommer en rad olika rödlistade arter som exempel liten spiklav som växer mellan pansarbarken eller raggbock som gräver sig in i en solbelyst tallåga¹⁵. Kolflarnlaven är en brandberoende lav

¹⁵ <https://www.lansstyrelsen.se/download/18.7ab1493f1677d97be134e57/1544546192078/Tall%20-%20st%C3%A5tlig%20och%20skyddsv%C3%A4rd%20-%20C3%85GP-information.pdf>

som verkar dyka upp efter 100-300 år efter branden på kolad hård kärnved av tall¹⁶. I dagens skogar där skogsbränder, gamla tallar och död ved är sällsynta blir dessa arter alltmer sällsynta.

I Svealand är 58 % av de rödlistade arterna knutna till skogen. Det moderna skogsbruket är det största hotet mot skogens arter och den dominerade orsaken är slutavverkning av skogar med höga naturvärden¹⁷. Slutavverkning gör stora förändringar i livsmiljöer, där svampar och mossar torkar ut. Det blir färre gamla träd, lövträd och död ved. Det skapas en monokultur där ett färre antal arter kan överleva. Stora opåverkade områden är av stort värde då arter behöver kunna sprida sig för att undvika isolering. Isolerade områden med begränsad spridningsmöjlighet ökar risken för att en population på platsen dör ut.

Förändringar i odlingslandskapet

Odlingslandskapet, som efter rationalisering under 1800-talet (med nya maskiner, konstgödsling, effektivare odling av större åkerareal och sammanslagna gårdar) kunde mätta fler magar och var nödvändigt för den dåvarande svälten. Det blev inte lika gynnsamt för den biologiska mångfalden när småskaliga jordbruksbiotoper blev enformiga monokulturer. Befolkningen började också röra sig mot städerna vilket fick flera jordbruk att läggas igen.

På 1860-talet var arealen ängsmark troligtvis som störst, då fanns det i Örebro län drygt 100 000 hektar ängsmark. Det här var marker som inte gick att plöja eftersom de var för blöta eller steniga och de gödslades inte. Det var insekternas och blommornas eldorado. Gräs och örter slogs på somrarna och höet användes för att utfodra djuren under vintern. Boskap betade i skogarna som även det medförde en annorlunda flora, vilket idag är ett sällsynt habitat. Viktiga rester av värdefulla gräsmarker med hög artrikedom finns kvar i t.ex.

¹⁶ <https://artfakta.se/artbestamning/taxon/carbolicola-anthracoiphila-6446>

¹⁷ Tillstånd och trender för arter och deras livsmiljöer, SLU 2020

vägkanter, ledningsgator och parkmark, som hålls öppna av andra orsaker än tidigare men där hävden kan anpassas för att ytterligare gynna flora och fauna. År 2017 uppgavs arealen slåtteräng med miljöersättning i länet till 211 hektar.¹⁸

Ängsblommor har under hundratals år utvecklats för att tåla bete eller hävd. De växer ofta med bladrossetten nära marken för att tåla betetrycket och de är späda för att klara de näringsfattiga förhållandena. Näring på en äng möjliggör etablering för mer näringskrävande växter. De har ofta större blad som hundkåx, brännässla och kirskål som då skuggar över de späda ängblommorna. På en äng är det inte en art som tar över och dominerar utan här samsas en mängd olika blommor. Tidigt på våren är gullviva bland dom första att blomma. Därefter blommar fältgentiana, kattfot, prästkrage, svinrot, åkervädd, klöver, fibblor, skallror, mårör och mot hösten blommar slåtterblomma och ängsvädd. Till denna blomrikedom kommer en mängd pollinerande insekterna som hittar en rik och varierad kost under hela säsongen. Nyvakna humledrottningar hittar mat tidigt på våren för att kunna försörja hela sitt humlesamhälle. Klöverbuxter fixera kväve och är precis som bönor är rika på protein också ett proteinrikt mål för humlor. Det är inte bara mat som insekterna behöver utan boplatser och kamrar till sin avkomma. Vädd och fibblor är några blommor som är extra viktiga för insekterna. Flera fjärilsarter lägger ägg i bladen och sandbin är beroende av blottande sandytor där de gräver gångar och lägger ägg. Allt detta insektssurr lockar till sig rovdjur. Inte stora vargar utan olika arterna av bin blir offer för parasitsteklar (inte egentligen rovdjur utan parasiter). Småfåglar och trollsländor kan också kalasa.

Vattnets betydelse

Vatten har en stor kraft både i fryst form, men även flytande. Regnvatten vittrar långsamt ner berg och tar med sig näringsämnen. Vattnet meandrar sedan genom landskapet och tar med sig det lösa materialet till sjöar och hav där det sedimenteras. Sjöar fylls med sediment och växer succesivt igen till torvmarker. Allteftersom torvlagren blir mäktigare ändras vegetationssammansättningen och torvens karaktär. Kärr och mossar skapas för att sedan bli skog.¹⁹ Denna process är väldigt långsam och tar flera hundra år.

Bergsnäringen utnyttjade vattnets krafter för att driva pumpar, bälgar, hammare med mera. Det innebar att ett stort antal av kommunens vattendrag dämades upp för att dra nytta av vattnets energiinnehåll i vattendragens fallhöjd. Det innebar också ingrepp i vattenmiljön. Där vattendrag dämades blev fiskar och andra vattenlevande djur isolerade och möjligheten till fri vandring och fortplantning försämrades.

Under 1800-talet slogs stora delar av den äldre bergsnäringen ut och mängder av järnbruk och hyttor lades ner. Skogsbruket och trävaruindustrin blev istället huvudnäring för många av bruksbolagen. I och

¹⁸

<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.4dc15f2816a53b76de7d62f/1607578789418/Handlingsplan-gron-infrastruktur-orebro-lan.pdf>

¹⁹ <https://www.sgu.se/om-geologi/jord/fran-istid-till-nutid/>

med övergången till trävaruindustrin genomfördes ytterligare en förändring av vattenmiljön. Vattensystemen behövdes nu för att transportera timmer och därför rätades vattendragen och rensades på stenar. Det innebar att variationen av miljöer kraftigt minskade i vattensystemen och med det försämrade betingelserna för biologisk mångfald. Våtmarker har historiskt påverkats av torvbrytning och dikning i både våtmarker och skog. Allt detta har förändrat den naturliga hydrologin och vattnet transporterar nu snabbare från landskapet. Detta minskar förutsättningen för grundvattenbildning och kan på sikt leda till vattenbrist på flera håll.

Sjöar och vattendrag

Vatten är en viktig resurs både för oss som lever ovanför ytan och för livet under ytan. Här har fiskar och andra organismer levt fritt från miljögifter och övergödande näringsämnen. Gödsel, orenat avloppsvatten etc. hamnar i våra sjöar och vattendrag, vilket ändrar näringsbalansen. Biomassan ökar och en konsekvens av detta kan bli algbloomning och förändrande fiskesamhällen, bottenfauna och växtlighet.

Längst med vattendrag har lax och öring kunnat simma obehindrat från sjöar upp till deras lekstränder i vattendragen. Denna vandring har ett av världens mest långlivade djur utnyttjat för att reproducera sig, flodpärlmusslan (världens äldsta flodpärlmussla hittades vid Jokkmokk och var 280 år gammal!). Larven hos flodpärlmusslan fäster sig och parasiterar på gälarna av lax eller öring. Efter 9 till 11 månader har larven utvecklats till en liten mussla som släpper taget om fisken och faller ner till botten där den livnär sig på att filtrera vattnet. Flodpärlmusslan har höga krav på vattenkvaliteten och har påträffats i närliggande vattensystem, men har ännu inte upptäckts inom kommunen där den dock torde finnas.

Friska sjöar och vattendrag behöver bra vattenkvalitet, vandringsfrihet, strukturer och slutna omkringliggande skogar. Naturliga vattendrag är meandrande med olika strukturer som död ved och stora block. Det finns även viktiga översvämningssområden och det är naturligt att vattendrag och sjöar fylls på med vatten under vår och höst. Naturliga strukturer motverkar att vatten svämmar över. Kantzon mot åkermark gör att träd och växtlighet fångar upp

mycket av näringsämnen. Detsamma gäller kantzonen mot skogen som också skuggar vattendraget och blir trivsamma miljöer för insekter, fåglar och fiskar.

Våtmarker

Uppemot en fjärdedel av Sveriges ursprungliga våtmarker har försvunnit till följd av utdikning och uppodling. Utdikningar i skogsbruket står för drygt hälften av Sveriges totala våtmarksförlust, och ytterligare 40 procent beror på sjösänkningar som har förvandlat våtmarker till jordbruksmark. (Hjälmarens och Kvismarens på Närkeslätten sänktes under 1800-talet senare del till början av 1900-talet och var den största sjösänkningen i landet. Det ökade den torrlagda arealen från 42 kvadratkilometer till 242 kvadratkilometer för att öka jordmarksarealen). Trots detta är Sverige bland de våtmarkstätaste länderna i världen. Merparten av våtmarkerna är i varierande grad påverkade av mänskliga ingrepp. Ett nytt hot mot våtmarkerna är klimatförändringarna. Stigande temperaturer och ändrade nederbördsmonster skapar störningar i ekosystemen och ändrar förutsättningarna för arter knutna till dessa habitat.²⁰

Våtmarker är multifunktionella områden, vilket innebär att de har flera positiva funktioner. De har en tvättvampslignande funktion som både sväljer vattenmassor samt jämnar ut vattenflödet, vilket motverkar både mot översvämning och torka. Våtmarkernas förmåga att hålla kvar vattnet i landskapet gynnar grundvattenbildning. Våtmarker renar vatten från

miljögifter och näringsämnen som bidrar till övergödning. Torv som bildas i våtmarker innehåller stora mängder kol, men vid utdikning syresätts torvlagren så att det inlagrade kolet oxiderar och avgår till atmosfären i form av koldioxid. Det totala utsläppet av växthusgaser från utdikad torvmark utgör ungefär 20 % av Sveriges årliga klimatutsläpp. Genom att

²⁰ <https://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Vatten/Vatmark/>

återfukta torvmarken avtar oxidationstakten och inlagringen av kol ökar, vilket är positivt för klimatet.²¹

En mängd olika arter trivs på våtmarkerna. Minskning av våtmarksarealer har lett till att 11 % av de rödlistade arterna är direkt knutna hit. De flesta av de rödlistade arterna är fåglar. Våtmarksfåglarna är beroende av stora öppna ytor där de har sina bon. Skydd av stora ytor gör det svårt för rovfåglar att upptäcka bona. Träd och buskar på våtmarken kan vara livsavgörande då kråkorna kan sätta sig och spana in vart bona finns.

Naturens nytta

Naturen är till vår fördel och för att beskriva detta används ett människocentrerat begrepp, ekosystemtjänster. Det handlar om tjänster som människan kan dra nytta av och i många fall är direkt eller indirekt beroende av. Inte minst i staden är vi helt beroende av fungerande ekosystem och grönstrukturer för exempelvis flödesutjämning, luft- och vattenrening, stabilitet av jord och människans välbefinnande genom rekreation och friluftsliv i naturmiljöer.

Slottet i Svartå

Träden är planetens lungor och inne i tätorten gynnas inte bara den biologiska mångfalden utan även vi. Med träd och grönområden skapas det ett bättre lokalklimat och en tåligare bebyggelse genom att de renar luften från trafikens luftföroreningar, utjämnar temperatursvängningar och ger skugga till varma sommardagar, renar dagvatten samt dämpar vattenflöden vid kraftiga regn. Träden lagrar även koldioxid.

Dessa tjänster kommer att bli allt mer värdefulla i det förändrade klimat vi går mot med bland annat ökad nederbörd och fler extremväder.²²

²¹ <https://www.naturvardsverket.se/upload/sa-mar-miljon/vatten/vatmark/0-vatmarker-bidrar-till-ett-hallbart-samhalle.pdf>

²² https://www.regionorebrolan.se/Files-sv/USO/Kliniker_enheter/amm/Milj%c3%b6%20och%20h%c3%a4lsa%202018.pdf?epslanguage=sv

Ekosystemtjänster brukar delas in i fyra huvudgrupper: Stödjande, reglerande, försörjande och kulturella.

De stödjande tjänsterna är nödvändiga för att övriga ekosystemtjänster ska fungera och omfattar bland annat biologisk mångfald, näringscykler, vattencyklar och jordmånsbildning.

De reglerande tjänsterna i sin tur inkluderar bland annat pollinering, rening av dagvatten, flödesutjämning av regn- och smältvatten samt luftrening.

De försörjande tjänsterna handlar om produktion av sådant som livsmedel, medicinalväxter, dricksvatten, bioenergi och skogsråvaror som virke och pappersmassa.

De kulturella ekosystemtjänsterna är inte lika fysiskt konkreta utan rör sådant som gemenskap, rekreation och upplevelser till exempel genom friluftsliv och turism.

Att naturen har en positiv påverkan på oss är väl dokumenterat. Gröna ytor utanför fönstret ökar koncentrationsförmågan hos barn och äldre. Positivt uppfattade naturljud, som fågelsång och vindens sus i löv och trädkronor, verkar även kunna minska stress och förbättra sinnesstämningen. Vistelse i gröna miljöer påverkar barns hälsa positivt under uppväxten, men kan även ge långsiktiga hälsofördelar och en hälsosam livsstil i vuxen ålder. Närheten till grönområden främjar barnens utveckling psykiskt, socialt, fysiskt och motoriskt. Man har även sett att barn som bor i gröna bostadsområden är mindre stillasittande, har bättre koncentrationsförmåga samt en minskad risk för bland annat högt blodtryck senare i livet.²³

Tillgängliga grönområden främjar den fysiska aktiviteten och minskar stillasittande, medan höga trafikvolymerna samt brist på parker och vandringsleder bidrar till minskad fysisk aktivitet. Forskning pekar också på att fysisk aktivitet i gröna miljöer eller naturmiljöer kan vara bättre

²³ https://www.regionorebrolan.se/Files-sv/USO/Kliniker_enheter/amm/Milj%c3%b6%20och%20h%c3%a4lsa%202018.pdf?epslanguage=sv

för hälsan jämfört med motion i exempelvis urbana områden²⁴. Kontakt med naturen kan reducera stress, ge återhämtning och ge positiva effekter på den psykiska hälsan²⁵

En rik och vacker natur gör att kommunen kan erbjuda flera naturupplevelser och locka besökare och turister utanför kommungränsen.

Regeringen har följande fem motiv för att bevara biologisk mångfald:

Etisk-moraliska motiv - Naturen har ett inneboende värde, oavsett om den är lönsam för oss eller inte. Det är en etisk plikt att bevara variationsrikedomen och skönheten i vår natur. Det handlar också om att upprätthålla reella möjligheter till utveckling för framtida generationer så att dessa kan välja efter de värderingar som råder då. Ytterligare ett etiskt motiv är internationell solidaritet, att stödja de länder som med knappare resurser än våra försöker bevara biologisk mångfald och etablera ett långsiktigt hållbart utnyttjande.

Välfärdsmotiv - De flesta människor har ett starkt behov av naturupplevelser. För många är naturen en kraftkälla som ger tillfälle till återhämtning och upplevelser som är svåra att värdera i termer av pengar. Naturens skönhet och en rik biologisk mångfald kan upplevas som en del av vår välfärd. Tillgång till mark och vatten är viktig för folkhälsan och ger människor livskvalitet.

Estetiskt motiv - Natur- och kulturlandskapet är – och har varit allt sedan de första civilisationerna – en outsinlig källa till skönhet, inspiration, upptäckarglädje och vila. Även om vi upplever naturen på olika sätt, visar undersökningar att de flesta människor, oavsett kulturell bakgrund och rötter, känner vördnad för naturen och upplever att de kan hämta kraft i den.

Kulturella och känslomässiga motiv - Känsla för och kärlek till naturen kan sägas vara den egentliga grunden för naturvården. "Hembygds känslan" kan ofta vara den viktigaste ingången till intresset för natur- och kulturmiljön. Det är motiv som inte bör underskattas.

Ekonomiska motiv och säkerhetsmotiv - Genom att upprätthålla fungerande ekosystem som kan nyttjas hållbart, kan vi försörja oss med såväl varor som ekosystemtjänster, vilket är en förutsättning för framtida utveckling. När det gäller säkerheten i världens livsmedelsförsörjning utgör den samlade biologiska mångfalden grunden. Naturen ger också idéer och inspiration till forskning inom olika områden. Vår vardag är full av uppfinningar som har hämtat "lösningar" från naturen.

²⁴ https://www.regionorebrolan.se/Files-sv/USO/Kliniker_enheter/amm/Milj%c3%b6%20och%20h%c3%a4lsa%202018.pdf?epslanguage=sv

²⁵ <https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/620-8252-3.pdf>

Hot mot biologisk mångfald

Det finns många olika hot mot den biologiska mångfalden. I grova drag kan de delas in i följande kategorier:

Habitatdegradering eller -exploatering, att livsmiljön för djur, växter eller svampar försämras eller försvinner genom till exempel ändrad markanvändning som jord-, skogsbruk eller utbyggnad av städer. Det kan också handla om att livsmiljöerna delas upp och fragmenteras i små delar genom till exempel utbyggnad av vägar.

Föroreningar, som direkt kan påverka förekomsten av djur, växter eller svampar, eller försämra deras fortplantningsförmåga. Effekterna av kvicksilver, PCB och DDT på till exempel rovfåglar är ett exempel på detta, och samtidigt ett exempel på ett miljöproblem som har minskat i Sverige tack vare bra miljöarbete.

Överutnyttjande/ohållbar jakt eller fiske, då människan jagar eller fiskar mer än vad vilt- eller fiskstammen tillväxer. Exempelvis har både älg och rådjur varit närmast utrotade i Sverige tidigare på grund av hårt jakttryck.

Invasiva främmande arter, det vill säga att arter som har introducerats av människan orsakar problem för den inhemska biologiska mångfalden genom konkurrens om resurser, predation eller sjukdomar. Lupiner och mink är några exempel på invasiva främmande arter i Sverige.²⁶

Förändringarna av klimatet sker alldeles för snabbt för att hela ekosystem ska kunna anpassa sig till de nya klimatet.

Klimatförändringarna kan innebära att klimatzonerna i Sverige vandrar ungefär 50 kilometer norrut på ett enda decennium, vilket motsvarar en dryg halvmeter i timmen.²⁷

Flyttfåglar vars biologiska årsklocka flyttar dem efter datum kommer ha svårt att anpassa de insektstopparna som används till föda åt ungarna och som styrs av klimatet. Det mildare klimatet gör att rödräven kan överleva högre upp i fjällkedjan och konkurrera ut fjällräven.

Väggkant med svinrot vid Ölen. 25 meter fram växer lupiner som kan sprida sig snabbt och skugga över svinroten.

²⁶ <https://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Vaxter-och-djur/Biologisk-mangfald/>

²⁷ <https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-1300-4-c-sid-115-184.pdf?pid=19441>

Av de 8 miljoner unika djur- och växtarter som uppskattas leva på jorden riskerar 1 miljon att försvinna, Förlust av arter sker även i Sverige. Bland annat har spektakulära fåglar som blåkråka (RE) och svart stork (RE) varit bofasta i vårt län, men är nu en sällsynta gäster i Sverige. Utav Sveriges fauna och flora har 20 % bedömts riskera att försvinna. De främsta orsakerna till detta är nuvarande skogsbruksmetoder och igenväxning av öppna marker, men även brist på olika störningar som bete och skogsbränder. Växter har ofta en betydande roll för olika arter som är beroende av en viss värdväxt. De trädslag som har flest antal rödlistade arter är alm (CR) och ask (EN) som båda hotas av aggressiva svampsjukdomar (almskottsjukan och askskottsjukan).²⁸

Faktaruta

Den svenska rödlistan är baserad på IUCN:s rödlistningskriterier. Uppdaterades 2020 och kategoriseras enligt följande

Nationellt utdöd (RE)	Hotade	Rödlistade
Akut hotad (CR)		
Starkt hotad (EN)		
Sårbar (VU)		
Nära hotad (NE)		
Livskraftig (LC)		

I Degerfors kommun har exempelvis Slåttergubbe (VU), en gul stor blomma som ställer krav på lång kontinuitet av slätter eller bete för att växa funnits på flera platser i kommunen, men har inte kunnat återfinnas. Ryl (EN), en liten rosa blomma vars blad kan lätt förväxlas med lingon, har växt på fyra områden i kommunen, men på grund av avverkning och att skogen blir tätare finns nu endast en lokal kvar. Lax från Vänern har kunnat simma upp hela vägen till Karlskoga och erbjudit gott laxfiske, men nu på grund av vattenkraft som dämt Letälven kan laxen inte ta sig fram. Vänerlaxen är en unik storvuxen insjölax som blev instängd i Vänern när landhöjningen spärrade av Vänern från havet.

Hur kan vi stoppa utrotningen av arter

De mest kostnadseffektiva åtgärderna för naturvård är att förebygga och bevara värdefulla områden. Att återskapa redan förstörd natur är mer kostsamt och naturvärdena kanske aldrig blir densamma. En naturskog som kalavverkas kommer inte uppnå samma kvaliteter när den växer upp igen. Större sammanhängande naturområden skapar fler livsrum för olika arter än små isolerade öar.

Trädgårdar kan bli oaser med boplatser, nektar och bad, medan asfaltsytor och kortklippta gräsmattor inte är lika uppskattat. Träd får ofta stå kvar och bli äldre i tätorten än i skogen.

Genom att ha ett naturvårdstänk i planeringen av stadens parker och andra ytor kan man maximera inte bara blomsterprakt utan även nyttan för pollinerande insekter och andra arter. I såväl rabatter som bland träd och buskar kan man använda blommande och bärande växter. Klippta gräsytor i t.ex. vägkanter kan istället användas för insådd av fröblandningar med blommande växter

²⁸ Tillstånd och trender för arter och deras livsmiljöer, SLU 2020

som annars är sällsynta i dagens odlingslandskap och hävden kan anpassas för att gynna dessa arter.

Det finns flera sätt att skydda natur. Naturreservat kan beslutas av länsstyrelsen eller kommunerna, vilket är en viktig skyddsform. Natura 2000 är ett nätverk av skyddade områden i EU och dessa områden är riksintressen enligt 4 kap i miljöbalken.

Biotopskyddsområden är små värdefulla områden med särskilda egenskaper för hotade arter. Det finns ett strandskyddsområde (100 meter från stranden på land och i vattnet).

Den naturskog som finns kvar är viktig att bevara. Större sammanhängande områden av naturskog är bättre framför flera små isolerade områden. Det är också viktigt att det finns spridningsmöjligheter mellan områdena. Svampar, lavar och mossor kan ha begränsande spridningsmöjligheter och risken för att en population försvinner av olika orsaker är större i små isolerade områden. Det är även viktigt med det genetiska utbytet mellan populationer. Det gäller inte bara skogen utan alla naturtyper.

I odlingslandskapet finns stengårdsgårdar, odlingsrösen, åkerholmar, diken, småvatten och alléer. Dessa miljöer är skyddade genom det generella biotopskyddet i miljöbalken (7 kap 11 §). När arealen och antalet ängs- och betesmarker minskar, fungerar småbiotoperna som spridningskorridorer för många växter och djur. De utgör även viktiga överlevnadsplatser och livsmiljöer för många arter. Åkerholmar och dikesrenar är idag viktiga miljöer för många hävdgynnade arter som har svårt att klara sig i igenväxande hagmarker. Stengårdsgårdar och rösen är viktiga för mossor, lavar, ormar, landsnäckor och ödlor medan småvatten är viktiga livsmiljöer för grodor, vattensalamandrar, fåglar, insekter samt strand- och vattenväxter. Alléer med lövträd som ek, lind och lönn växer ofta i anslutning till herrgårdar i odlingslandskapet. Träden växer i ett öppet ljusläge och är vanligen gamla. Dessa träd har både stor betydelse för landskapsbilden och för många lavar, svampar, insekter och fåglar som t.ex. ugglor och hackspettar.

Vattenfrågor styrs av EU:s vattendirektiv. Där samtliga länder förbinder sig att bland annat jobba för en god vattenförsörjning och för livskraftiga ekosystem. Vattendrag och sjöar analyseras och klassas i hela Sverige utifrån miljö kvalitetsnormer från EU. I Degerfors har åtta sjöar och 15 vattenförekomster klassats. Samtliga vatten ska uppnå god ekologisk status, vilket endast en sjö

Svartån vid Svartå herrgård

lever upp till i kommunen (Vismen, som delvis ligger i Kristinehamns kommun). För att uppnå detta har vattenmyndigheten tagit fram en åtgärdsplan där kommunens roll fokuserar mycket på tillsyn. Praktiska åtgärder för att gynna den biologiska mångfalden i vatten är att åtgärda grävda diken i skog och våtmark samt åtgärder för att hålla kvar vattnet i landskapet, vilket även är viktigt ur flera aspekter. Regeringen gjorde en stor våtmarkssatsning 2018 och det finns bidrag att söka som finansierar 90 % av projekten.

De djur och andra organismer som lever i naturen behöver tillräckligt mycket livsmiljöer av bra kvalitet för att klara sig. Precis som vi människor behöver infrastruktur med vägar för att ta oss fram behöver arter som lever i naturen också kunna sprida sig. Vägar och dammar m.fl. skapar barriärer i landskapet. Länsstyrelsen i Örebro och övriga län har på uppdrag av regeringen tagit fram en regional handlingsplan för grön infrastruktur. En viktig del av arbetet har varit att peka ut värdeetrakter i landskapet för olika naturtyper. Värdeetrakter är områden med höga tätheter av naturområden med hög kvalitet (så kallade värdekärnor) och tagit fram genom analys av flera kartlager. Det kan vara nyckelbiotoper i skogslandskapet eller ogödslade gräsmarker eller kalkmiljöer i odlingslandskapet. I Örebro län har värdeetrakter för våtmarker, limniska (sötvattens) miljöer och gräsmarker pekats ut. Värdeetrakter för skog är under framtagande. Begreppet gräsmarker innefattar bland annat naturbetesmarker med betande djur och andra typer av öppna ytor som finns i odlingslandskapet, som t.ex. ledningsgator och vägrenar som hålls öppna. De värdeetrakter som finns i Degerfors kommer finnas beskrivna längre ner. Där även värdeetrakter för kommunen tagit fram som viktiga områden på kommunnivå.

Du kan gynna den biologiska mångfalden i din trädgård genom att:

- Plantera blommande buskar och träd samt nektarrika växter i din trädgård
- Spara oklippta gräsytor eller ännu bättre – anlägg en blomsteräng
- Sätt upp holkar till fåglar, fladdermöss och insekter m.fl.
- Låt träden få bli gamla och lämna gärna död ved.
- Spara löv och kvistar i en hög
- Kan du skapa öppna sandytor? Det blir boplats till sandbin.

I utbyte kan du få trädgårdshjälp. Fåglar äter insekter som kan skada dina växter och andra insekter pollinerar dina fruktträd

För att bevara den biologiska mångfalden har Degerfors kommun bland annat utfört följande åtgärder:

- Stiftat naturreservat, Degernäs- Ramshöjden.
- Deltar i ett kalkningsprojekt för att minska försurningen i sjöar och vattendrag.
- Fälttjänst har under flera år vårdat om naturarenor i kommunen där de bland annat underhåller stigar och slår ängen vid Duvedalen.
- Sedan ett par år tillbaka avstod Degerfors kommun från att avverka i naturreservatet Lidetorpsmon och fick intrångsersättning.
- Degerfors kommun har bidragit med ekonomiska medel till ett restaureringsprojekt i Kvarntorpsbäcken.

Målkonflikter

Naturvård kan hamna i konflikt med andra intressen. Skogen är viktig ur många intressen, som inkomstkälla samtidigt som den biologiska mångfalden ska värnas och som kolsänka samtidigt som allt mer råvaror består av trä. Vattendragen är viktig för biologisk mångfald, rekreation och fiske, men också för energiproduktion.

En naturvårdsåtgärd kan gynna en art, men missgynna en annan.

Föreordade områden kan komma stå i konflikt med planerade åtgärder, planerade och befintliga naturreservat samt övrigt intressanta naturvårdsområden inom kommunen. Generellt finns inga kända konflikter inom kommunen. I det kommunala naturreservatet Degernäs-Ramshöjden finns ett område där lupiner växer på en gammal soptipp där föroreningar kan föreligga och bekämpning av lupiner i det området kan behöva göras med andra metoder än bortgrävning.

Arter i kommunen

Vid norrlandsgränsen, limes norrlandicus, möts nordliga och sydliga arter. De ädla lövträden ek, ask, lind och lönn har sina nordgränser i Örebro län, samtidigt som många nordliga arter har sina sydgränser i länets norra delar. Längs den diffusa växtgeografiska gränsen kan nordliga och sydliga arter samexistera vilket bidrar till en hög artvariation på landskapsnivå. I våra hemtrakter har både nordliga och sydliga arter sin hemvist. Som exempel på nordliga arter kan nämnas gråspett, tretåig hackspett och dvärgbjörk medan gröngöling, trädlärka, hasselmus, klockljung, myrlilja och bok är exempel på sydliga arter.

Tretåig hackspett hittar sina hemmiljöer i Degerfors kommun

EU har pekat ut särskilda arter i art- och habitatdirektivet som är viktiga ur ett europeiskt perspektiv och har ett starkt skydd. Exempel på några arter som finns i Degerfors är hårklomossa (finns gott om vid Ölen och Storbjörken), grön sköldmossa, större vattensalamander, citronfläckad kärrtrollslända samt fladdermössarterna brunlångöra, vattenfladdermus och nordfladdermus. Varg, Lodjur och utter är de däggdjur som finns i Degerfors kommun. Habitaterna knutna till detta i Degerfors är olika typer av skog och våtmarker.

I kommunens vatten återfinns många av Mellansveriges vattenlevande arter. Av särskilt intresse är de unika öringbestånd som främst finns i biflödena till Letälven. Öringen är storvuxen och intressant från fiskesynpunkt. Reliker från inlandsisen finns att hitta i våra sjöar i form av en liten räka *Mysis relicta*.

Invasiva arter i kommunen

I kommunen finns flera invasiva arter som kan ställa till problem för den inhemska floran. Vissa arter är enligt EU lagstiftning förbjudna att importera, sälja och transportera (upptagna på den s.k. unionsförteckningen) Det är inte heller tillåtet att låta dessa arter växa. Av dessa finns Jätteleka och jätteloka i kommunen.

I kommunen finns även blomsterlupin, parkslide, kanadensiskt gullris och ryssgubbe, som är invasiva arter och framgent kan komma att finnas på en nationell åtgärdslista.

Jätteleka på båda sidan av grusvägen vid Håkanbol

Skogliga värden i Degerfors Kommun

Det finns mycket skog i Degerfors och ungefär 75 %²⁹ av kommunens yta täcks av skog. Kommunens skogsinnehav är relativt litet med 590 hektar. Den största delen av kommunens yta ägs av Sveaskog och några privatägda skogar.

I Degerfors går norrlandsgränsen för ekens utbredning, men det finns främst barrskog med gran och tall och några få lövdominerande områden. Egentlig urskog saknas i kommunen, vilket främst är ett resultat av intensivt skogsbruk samt 17- och 1800-talets järnhantering. Den största delen av skogen i kommunen består av produktionsskog. Produktionsskog är en viktig ekonomisk resurs, men ur ett biologiskt perspektiv är den fattig.

Den obrukade naturskogen hittas i regel i mer otillgängliga områden där maskiner har svårt att ta sig fram. Ett sådant område finns i Fasaskogen där blockterrängen varit ett hinder. Här finns flera naturreservat med värdefull äldre barrskog och flera rödlistade arter. Även mellan naturreservaten finns naturskog. Typiskt för de skogarna runt Degerfors är mosaiken av torrare hållmarker och våtstråk med skvattramstallskogen. Det ger en hög variation i skogen och större mångfald.

I Degerfors kommun finns sex naturreservat kopplade till skogliga värden. I Fasaskogen finns Norra ölsdalen-, Gällberget-, Lövfalla- och Jättebergets naturreservat. Utanför reservaten finns flera nyckelbiotoper och värdefulla skogar. Skogen i Jätteberget kanske är den mest urskogliknande naturen i Degerfors där det bland annat gjort fynd av blackticka (VU) som är en urskogsart. I norra delen finns två skogliga naturreservat Råhöjden- och Västansjöns naturreservat som hyser höga skogliga värden. Lidetorpsmon och Sveafallen är främst skyddade för de geologiska värdena, men med åren har skogen blivit äldre och fått högra naturvärden.

Öster om Möckeln finns ett område med den nordligaste kända platsen för Visingsösandsten, vilket har gjort skogen mer lummig. Här växer ask, hassel, asp samt en jättegryn (38 meter!). Liknande lummig lövskog med asp och hassel finns vid ett område i Gustavsäng. Längst med Letälven finns lövskogsområden med främst björk och klibbal. Även runt Ölen finns lövrika skogar med lönn, björk och klibbal. Vid Skagern finns lummigare skogsområden av lite ädlare slag av ek, ask, asp, björk och hasselbuskar. Söder om Lillbjörken finns ett område med bok.

I Degerfors kommun har fyra skogliga värdeområden pekats ut på kommunal nivå. Från naturvårdssynpunkt är områdena med dess karaktärer värdefullt att bevara. (Länsstyrelsens skogliga värdeområden är under framtagande och kartan kommer uppdateras när dessa finns tillgängliga.) Områdena utgörs av:

Fasaskogen - finns flera närliggande naturreservat och nyckelbiotoper. I flera områden har skogen blivit gammal och i Jätteberget kanske vi kan hitta Degerfors äldsta skog.

Kosia – Visingsösandstenen har gjort marken bördig och boniteten hög. Det är ett stort inslaget av lövträd som asp, hasselbuketter och ask bland det öppna landskapet.

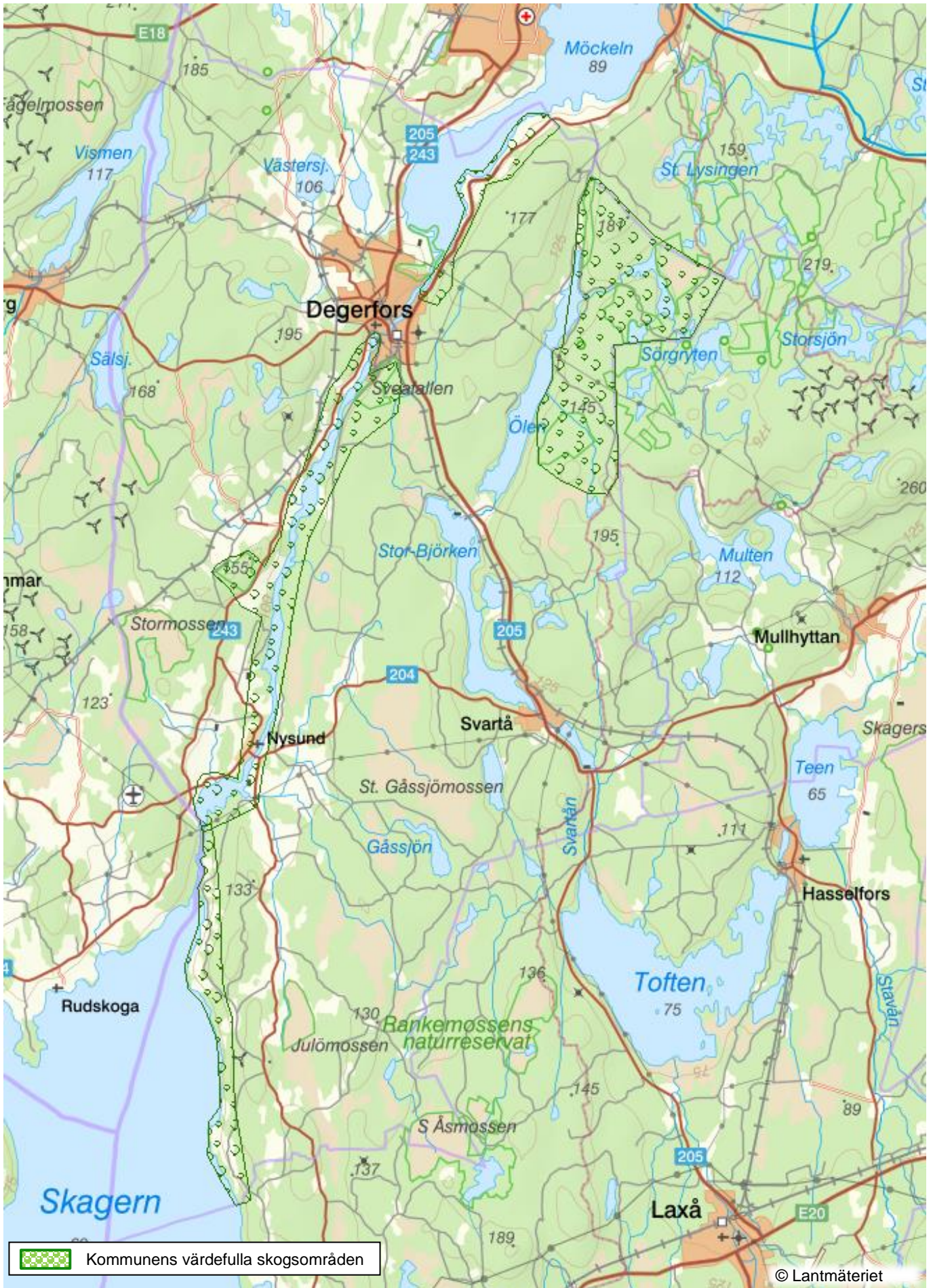
Letälvsdalen - Längst med Letälvsdalen finns flera skogsområden med al och asp.

Skagerns östra strand - Öster om Skagern blir skogen lummig där mycket ask, hasselbuketter och asp förekommer bland det öppna landskapet.

Inom dessa områden (se kartan nedan) är det viktigt att de biologiska kvaliteterna för skogliga värden bibehålls, stärks och restaureras.

²⁹ <https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/>

Viktiga Gräsmarker

Andelen odlingsmark är i Degerfors liten och främst koncentrerad runt Möckeln, Strömtorp och utmed Letälvsdalen. In på 1900-talet gjorde mjölkbilarna mycket täta stopp utmed Finnerödjavägen. Fortfarande finns mycket mjölkkor i området, men är koncentrerat till enstaka besättningar. I Gökhult finns en av kommunens mest värdefulla betesmark där det växer både fältgentiana (EN) och granspira (NT). Vid Östersjön, Västersjön och Solberga finns strandbetesmarker som bland annat är viktiga för fåglarna.

Äldre kartor av kommunen skvallrar om förlust av ängsmarker. Områden som varit ängsmark enligt häradskartan (runt 1859-1924) kan ha hyst/hyser höga naturvärden. Även om jordbruksmarken har minskat och de ekologiska kvaliteterna inte är densamma är de kvarvarande områdena nog så betydelsefulla.

Slätter är inte lika vanligt nu som förr, men det finns andra miljöer där ängsarterna kan slå sig ner. Vägkanter har blivit viktiga för ängsarter och bland annat runt Ölen förekommer Svinrot (NT) i vägrenen samt grusvägen mot kraftstationen i Mo finns en väldigt blomsterrikt vägkant med bland annat slätterfibbla (NT).

Inom kommunen finns ännu inget naturreservat eller annat enligt miljöbalken skyddat område som kan hänföras till odlingslandskapet.

I Länsstyrelsens GI-lager för gräsmarker har tre värdekärnor pekats ut med hjälp av GIS-analyser. De är Kosia, området kring Strömtorp och området kring Åtorp. Som komplettering till detta har kommunala värdeområden pekats ut:

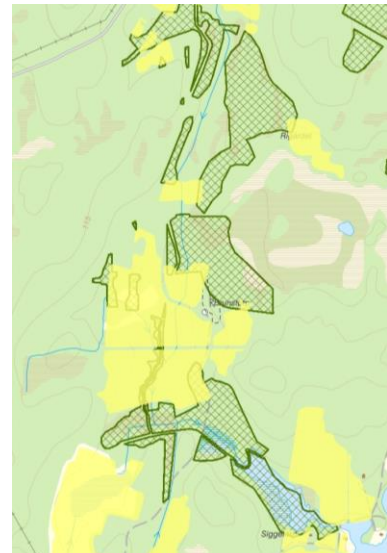
Ölsdalen – Sista öppna landskapet innan Fasasskogen i väster tar vid. Betesmarker och kommunens enda slätteräng vid Udden finns här. Flera lokaler med svinrot längst med grusvägen finns.

Längst med letälven - Flera jordbruksområden finns främst vid Letälvens östra sida. Värdefulla betesmarker och alléer finns och fungerar som spridningskorridor för ängsarterna i norra till ängsarterna i södra kommunen.

Öster om Skagern + Åtorpsvägen – Ett öppet landskap med värdefulla betesmarker, alléer och grusvägar där ängsarter trivs. Här finnes några av kommunens intressantaste ängsartsfynd som slätterfibbla, granspira och fältgentiana.

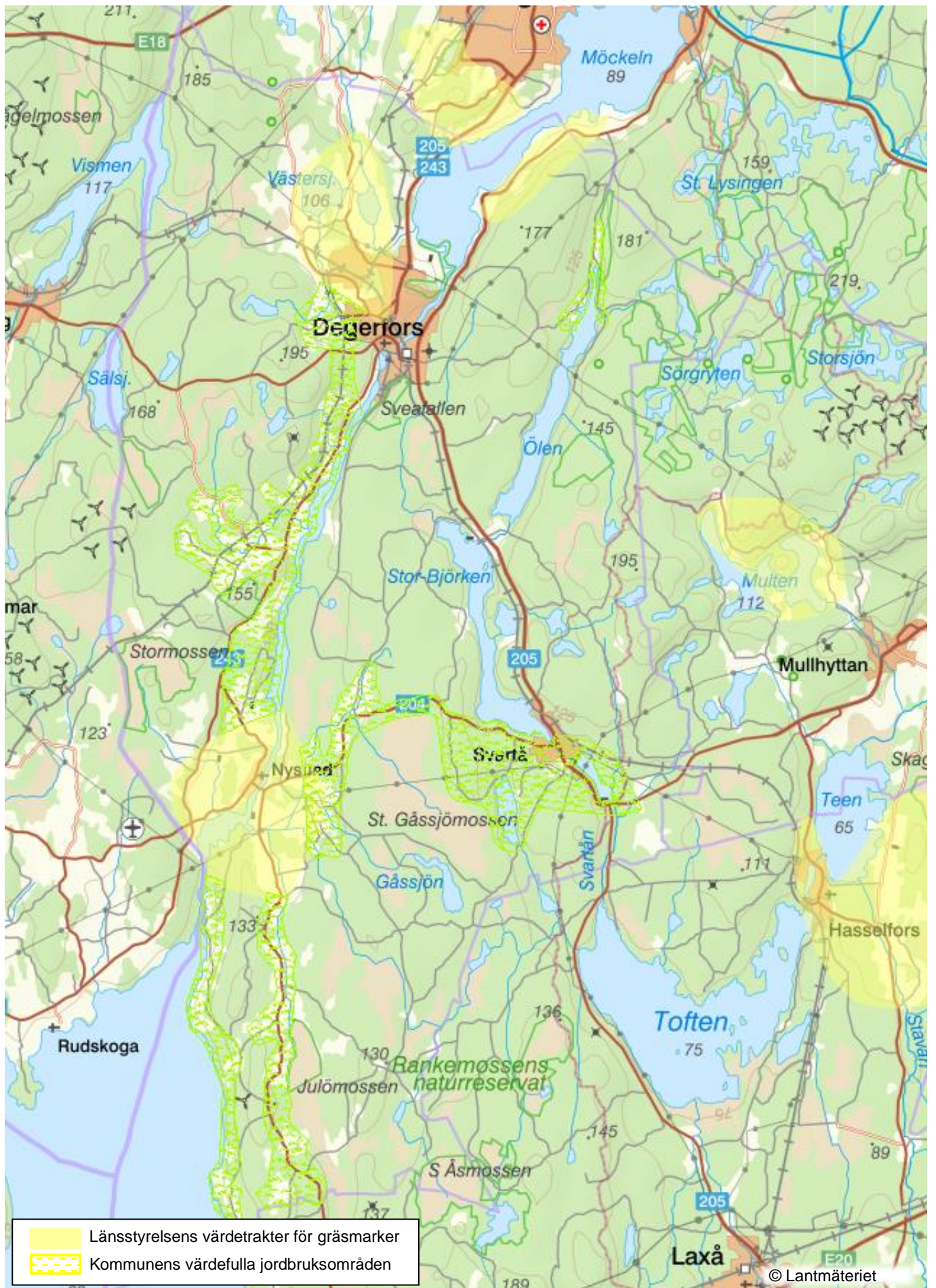
Svartå & Fågelåsen – Limudden, betesmark vid Sirsjön och betesmark vid Svartå herrgård är kärnorna i områden tillsammans med flera intressanta artfynd längst med grusvägarna som slätterblomma och skogsklocka utgör det ett intressant område i det annars skogsklädda landskapet. Genom Fågelåsen knyter landskapet ihop med värdetrakten i Åtorp.

Inom dessa områden (se kartan nedan) är det viktigt att de biologiska kvaliteterna för ängsmarker bibehålls, stärks och restaureras.

Sydväst om Ölen.
Gulmarkerat är jordbruksmark sen 50-tal och det gröna är ängsmark enligt häradskartan som idag är igenväxt med skog.
Kartlager från länsstyrelsen Örebro

Sjöar och vattendrag

Degerfors har god tillgång till sjöar och vattendrag. Möckeln, Letälven och Skagern mynnar ut i Väneren via Gullspångsälven och vidare till Västerhavet. Ölen, Stor Björken, Lill Björken, Svartån mynnar ut i Hjälmaran och vidare till Östersjön.

Av totalt 29 klassade vattenförekomster för miljö kvalitetsnormer uppnår endast en sjö god ekologisk status (Vismen, som delvis ligger i Kristinehamns kommun) och samtliga vatten för kemisk status uppnår ej god. Kvicksilverhalterna och halterna av polybromerade difenyletrar (PBDE) överskrider i samtliga ytvattenförekomster, i Degerfors kommun såväl som i Sverige.

Kommunens sjöar och vattendrag är generellt näringsfattiga. Den sura urbergsmoränen i berggrunden och näringsförhållandena medför att sjöarna är hårt utsatta för försurning. Många sjöar är naturligt sura och uppvisar lägre buffringsförmåga. För att motverka negativa effekter har flera sjöar kalkats under många år i syfte att förbättra förutsättningarna för fisk och övrig organismer i sjöar och vattendrag.

Väster- och Östersjön är typiska näringsrika sjöar och är därför unika för kommunen. Denna typ av sjöar och dess omgivningar hyser mycket stora värden med avseende på biologisk mångfald. Väster- och Öster sjön med till och från rinnande vattendrag får en ökad näringstillförsel och klassas som övergödda, vilket även två tillrinningsområden till Letälven är (Håkanbolbäcken och Sundbäcken)

Andra miljöproblem i Degerfors är miljögifter (20 vatten), flödesförändringar, vilket innebär en onaturlig påverkan på vattnets flöde som vattenreglering från vattenkraft (16 vatten), morfologiska förändringar och kontinuitet, vilket innebär förändringar av den fysiska miljön som rätning och rensning av vattendrag, förekomst av död ved och närliggande markanvändning (16 vatten).³⁰

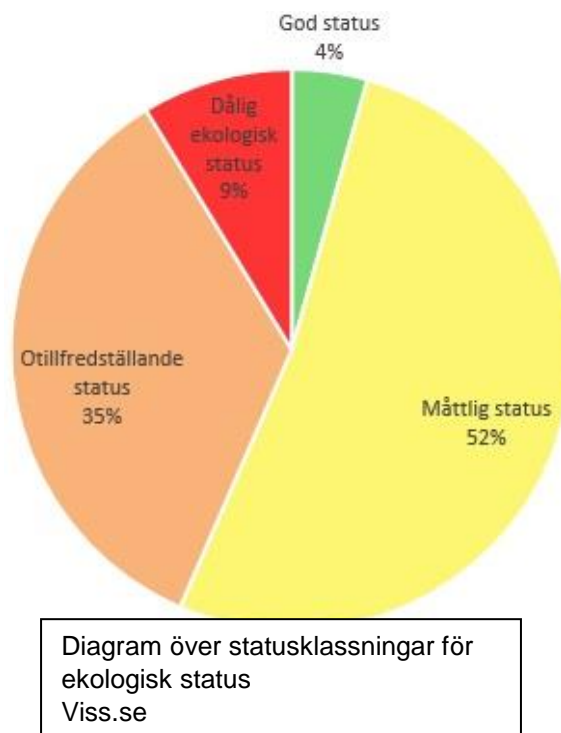
Aktivt nyttjande av vattenkraften sker vid kraftverken i Letälven vid Degerfors och Mo samt vid tre mindre kraftverk utmed Svartåsystemet; Ölens utlopp, Svartå och Lillbjörkens utlopp. Letälvens kraftverk ska 2023 omprövas enligt miljöbalken.

I kommunen finns ännu inget naturreservat till förmån för skydd av sjöar och vattendrag.

I Länsstyrelsens GI-lager för limniska miljöer har fem värdekärnor pekats ut med hjälp av GIS-analyser. De är Håkanbolbäcken, Kvarntorpsbäcken, Holmsjöbäcken, Skagern och Svartån mellan Ölen och Stor-Björken. Som komplettering till detta har kommunala värdeområden pekats ut:

Letälven med biflöden - Flera biflöden med höga värden och förekomst av öring.

Inom dessa områden (se kartan nedan) är det viktigt att de biologiska kvaliteterna för vatten bibehålls, stärks eller restaureras.

³⁰ Viss.se

Våtmarker

Det finns myrområden, främst mossar, spridda över hela kommunen. Stora Gåssjömossen är nästan lika stor som Degerfors tätort.

I terrängsskuggningskartor syns det tydligt påverkan på mossor. På bilden syns gammal torvbrytning på Stora Gåssjömossen
Kartlager från länsstyrelsen Örebro

Våtmarkskomplexet mellan Toften, Skagern och Stor-Björken med de stora mossarna Gåssjömossen, Julömossen och Trunhatten är alla skyddsvärda högmossar och unika för länet såväl som Europa. De stora relativt opåverkade mossarna ger en vildmarkskänsla.

Flera av mossarna har problem med igenväxning. Dikning och kvävenedfall gör att mossarna växer igen, vilket missgynnar våtmarksfåglar. Bland annat på Örgivsmossen börjar björkar växa in på mossen, vilket sannolikt beror på klimatpåverkan med de torra somrarna.

På mossarna i Degerfors finns bland annat dvärgbjörk som är mer en nordlig art, klockljung och myrlilja som är mer koncentrerad i väst

Flera mossar i Degerfors är naturreservat som Örgivsmossen, Östra Sälsjömossen, Stormossen/Mickelsrud, Södra Åsmossen (Vargaviddernas naturreservat) samt en del av Julömossen. Både Stora Gåssjömossen, Trunhatten och resterande av Julömossen är planerade att bli naturreservat.

I Länsstyrelsens GI-lager för våtmarker har ett stort område som täcker nästan hela södra kommunen och delar av ett mindre område vid Svartå pekats ut som värdekärnor med hjälp av GIS-analyser. Som komplettering till detta har kommunala värdeområden pekats ut:

Väster- och Östersjön – som dels är viktiga för strandbetet och även som översvåmningsområden. Flera våtmarksfåglar och änder rastar och häckar här.

Solberga – Betande strandäng av värde för våtmarksfåglar

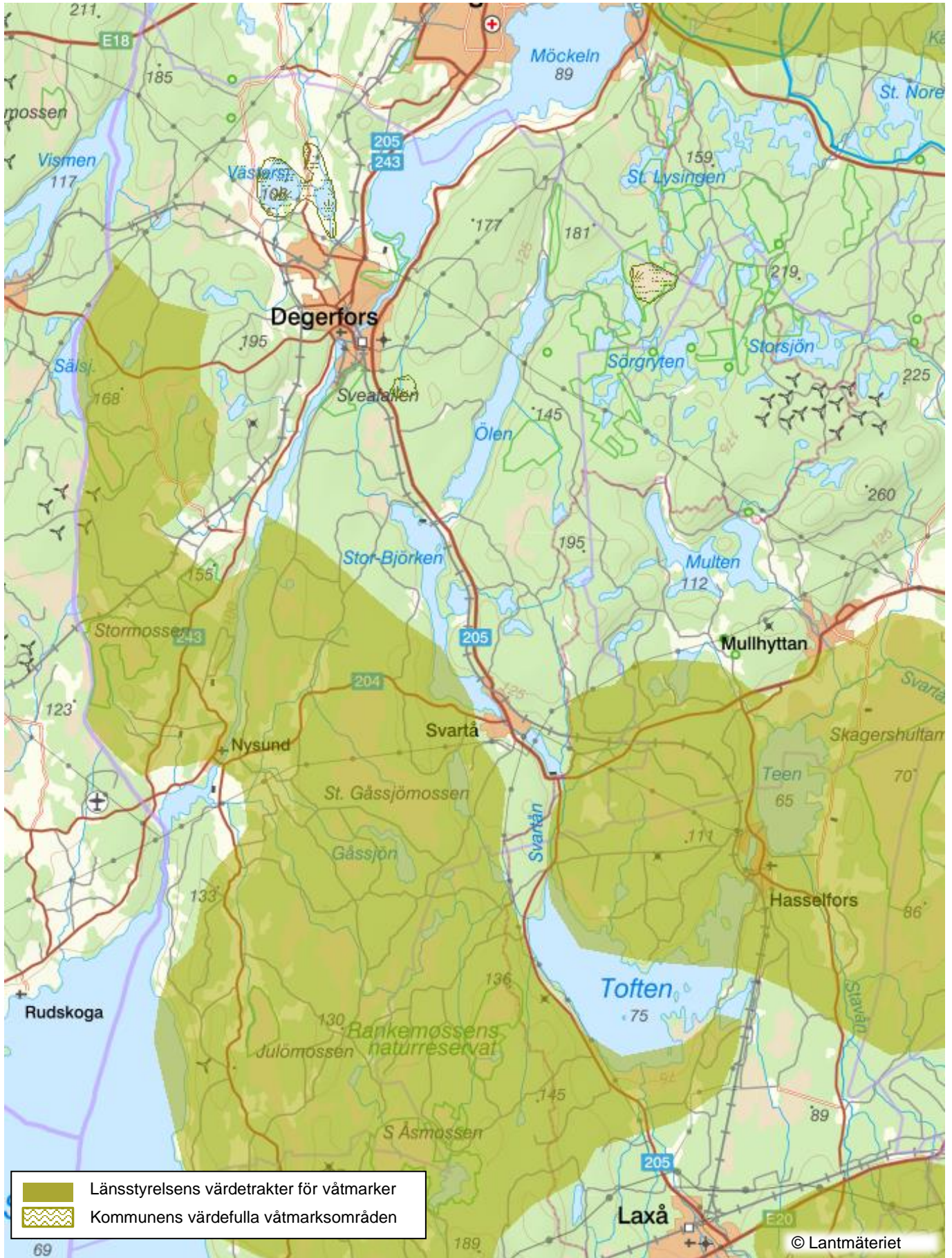
Örgivsmossen – har mycket höga naturvärden.

Inom dessa områden (se kartan nedan) är det viktigt att de biologiska kvaliteterna för våtmarker bibehålls, stärks eller restaureras.

Myrlilja och som finns att hitta vid Åsmossen i Degerfors kommun
Foto: Tore Martinsson

Rekreativsvärden

I Degerfors finns naturen in på knuten. Det finns naturområden i Degerfors som kanske inte är de mest värdefulla för biologisk mångfald, men betydligt mer värdefulla för rekreation och för människor att vistas i. De lokala rekreativsvärdena är också viktiga för naturturism och mer långväga besökare.

Fasaskogen är viktig även för närliggande kommuner och ur regionalt perspektiv och kan bli ett alternativ till välbesökta Tiveden.

Inom Degerfors tätort finns flera rekreativsområden såsom Gryten och Råbäck med promenadstigar som är välbesökta och viktiga för daglig motion och frisk luft. För de som bor inom tätorten finns minst tre kilometer till ett större rekreativsområde.

I Svartå finns flera rekreativsområden. Stigar finns runt Lill-Björken och sydväst om tätorten. I tätorten finns Gamla Parken som är ett välbesökt område och viktigt för Svartåborna.

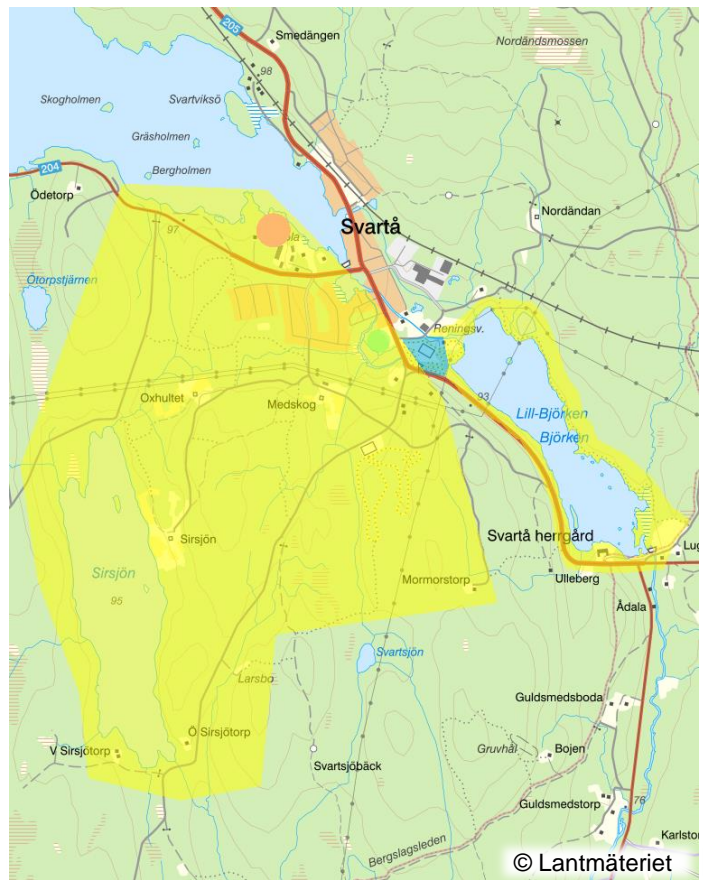
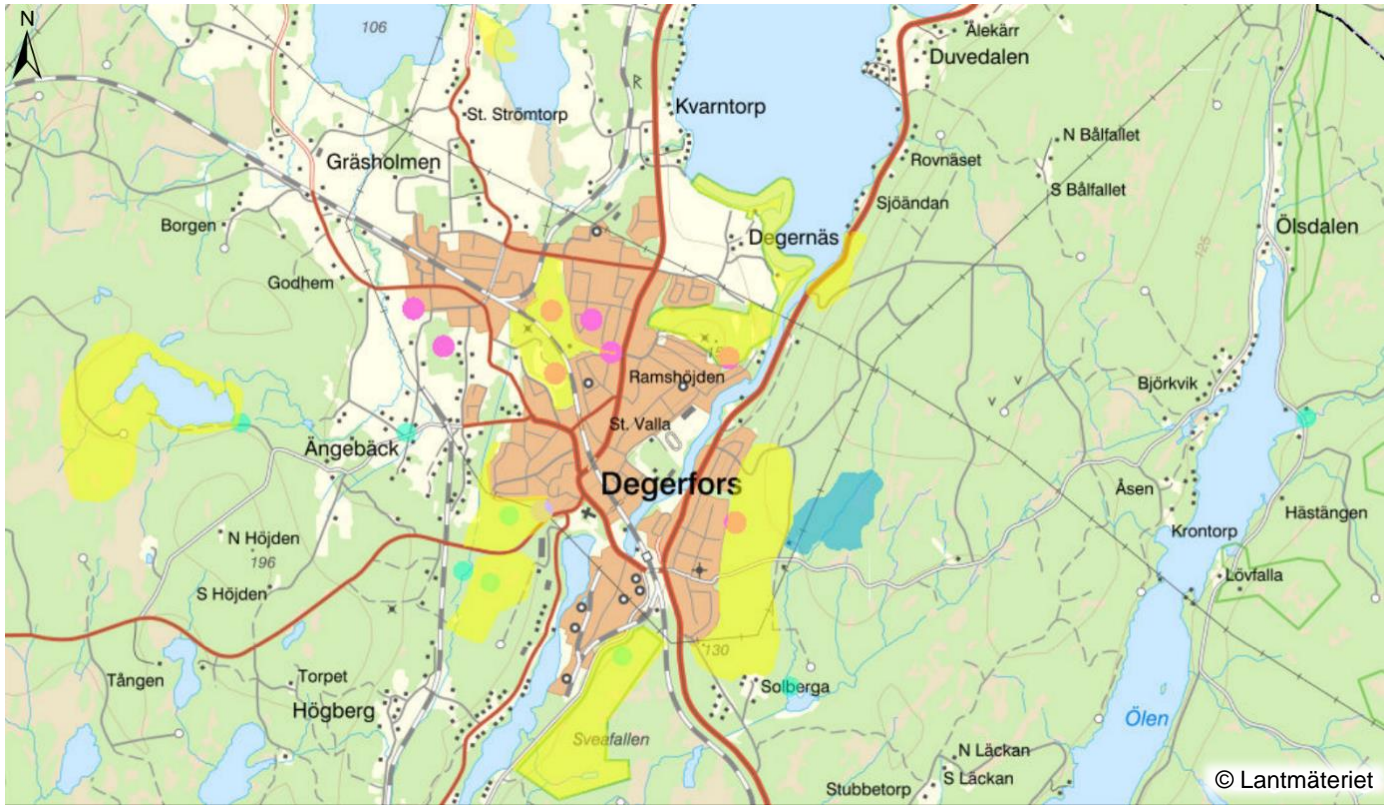
Hela Åtorp är ett idylliskt rekreativsområde i sig. För den dagliga motionen används grusvägar och småstigar i närområdet.

I Degerfors kommun är Gryten, Degernäs-Ramshöjden samt Sveafallen delvis tillgänglighetsanpassade. I Åtorp och Svartå saknas detta förutom möjligtvis motionsspåren. En generell översyn av tillgängligheten behövs.

Samtliga skolor och förskolor har en skog att leka (max 500-700 meter).

Nära naturområden finns vid äldreboendet Letälvsgråden. I övrigt kan boenden behöva bänkar i vacker park- eller naturmiljö.

Under hösten 2020 fick Degerforsborna möjligheten att peka ut sina naturpärlor i kommunen. Resultatet syns i kartan och områdena är främst koncentrerade till tätorterna. Gamla Parken i Svartå blev mest uppmärksammas och en pärla för minst åtta invånare.

	Rekreatiomsområde		Område som utnyttjas av förskola, skola eller vård och omsorg
	Elljusspår		Naturpärla för kommuninvånare

DEL 2

Denna del innehåller konkreta riktlinjer och åtgärder för att stärka den biologiska mångfalden och för att kunna överlämna en lika rik och vacker natur till kommande generationer.

Degerfors kommuns naturvårdsprogram kommer verka för 6 av 16 miljö kvalitetsmål. Ett rikt växt och djurliv, levande skogar, ett rikt odlingslandskap, levande sjöar och vattendrag, myllrande våtmarker och god bebyggd miljö. Degerfors naturvårdsprogram verkar även för friluftsliv och folkhälsa.

Åtgärder i naturvårdsprogrammet kan bli tidskrävande och kostsamma och det finns goda förutsättningar i kommunen att få mycket praktiskt arbete gjort. Fälttjänst på kommunen är och har varit en viktig del i naturvårdsarbetet. Det finns även möjligheter att få delar av projekt finansierade bland annat genom LONA.

Åtgärder sker alltid i samråd med markägare.

Riktlinjer för naturvård inom tätorten

I Degerfors kommun har alla nära till naturen (sociala värden), vilket innebär att:

- Alla förskolor, skolor för barn och unga mellan 6-19 år samt fritidsgårdar i Degerfors kommun har max 200 meters gångavstånd till skog eller naturområde av hög kvalitet anpassad för lek, upplevelse och lärande
- Alla vård- och omsorgsboenden i Degerfors kommun har nära tillgång till naturskön utomhusmiljö med bänkar som ger möjlighet till avkoppling och rekreation
- Alla boenden inom tätorterna i kommun har 250 meter till naturområde (Enligt ÖP) och 2 kilometer till större rekreationsområden³¹

I Degerfors kommun värnar vi om den biologiska mångfalden (naturvärden), vilket innebär att:

- Vid fällning av träd planteras två nya
  - Gäller träd i stads/parkmiljö, inte skogsmiljö.
  - Gäller inte sly med diameter under 10 centimeter.
  - För träd som bedöms vara en risk utreds möjligheten för beskärning. Riskträd prioriteras.
  - Nedtagning av träd p.g.a. klagomål om skymd sikt eller störning prioriteras inte.
  - Variation av inhemska träd eftersträvas
  - Plantering av trädgrupper på kala ytor eftersträvas
- Träd större än 10 centimeter i diameter 10 meter från sjöar och vattendrag avverkas inte om det inte finns en uppenbar risk eller om särskilda själ föreligger.
- Vid nyplantering av blommor i rabatter eller andra blomsterarrangemang används blommor som är gynnsamma för pollinerare och som inte är invasiva
- Inga massor som kan sprida invasiva arter används
- Tätortsnära skog brukas sparsamt med hyggesfria metoder där fokus är värden för rekreation och biologisk mångfald
- Friröjning av stora träd (t.ex. ekar) ska ske i miljöer där det är lämpligt.

Ett rikt växt och djurliv

---

³¹ Exempelvis naturreservat eller elljusspår

Övergripande Åtgärder

- Områden som är särskilt viktiga för växt- och djurlivet ska beaktas i den fysiska planeringen.
- Inhemsk växt- och djurarter bör ges möjlighet att fortleva i livskraftiga och reproducerande populationer, återkomma och utbreda sig i naturlig omfattning. Ekologiskt känsliga områden ska identifieras, prioriteras och vid behov skyddas.
- Särskilt värdefulla och representativa biotoper ska identifieras och vid behov säkerställas genom skydd och vård.
- Kommunens naturresurser bör nyttjas inom ramen för ekosystemets produktionsförmåga.
- Tätortsnära rekreationsområden uppmuntras att skötas med inriktning på att bevara och utveckla biologisk mångfald, rekreationsvärden och tillgänglighet.
- Kunskapen om den biologiska mångfalden ska öka hos kommuninvånare, politiker och tjänstemän.
- Kommunen verkar för att biologiska värden stärks i vägkanter, på parkmark och andra liknande miljöer generellt genom ändrade skötselmetoder framför allt på kommunal mark eller andra områden som sköts av kommunen.

Konkreta åtgärder

- Prioriterad lista för områdes skydd (bilaga 1).
- Instifta minst ett nytt kommunalt naturreservat inom de närmsta tre åren.
- Ta fram värdefulla arter för kommunen att värna om med olika mål (se bilaga 2). Dessa arter kommer kommunen arbeta aktivt med för att stärka populationen i kommunen.
- Infobladd om Degerfors "kommunarter", hur dessa kan gynnas och vad kommunen bör göra.
- Ta fram en plan eller arbetsätt för att bekämpa och minska spridning av invasiva arter.
- Följa kommunens handlingsplan för förorenade när den är färdigställd.

Nya naturreservat

En viktig del för naturvårdsarbetet är att bevara natur för framtiden. (enlig ÖP s. 27) Bildande av kommunala naturreservat kan ha olika förutsättningar. Kommunen har endast rådighet över sitt egna markinnehav och kan vid reservatsbildning få markinträngsersättning. Marker utanför kommunen kommer behöva köpas in.

Förslag till naturreservat inom kommunens mark:

- Gamla parken, Svartå – Lummig lövskog i centrala Svartå med stort värde för rekreation. Sköteselkrävande.
- Råbäck - Välbesökt område och värdefullt för rekreation. I Östra delen finns ett tallskogsområde med höga naturvärden.

Förslag till naturreservat utanför kommunens mark:

- Kvarntorpsbäcken (delvis kommunens mark) – Ett av länsstyrelsens utpekade områden för värdefullt vatten. Förekomst av öring tillsammans med kulturlämningar gör området intressant.

- Duvedalen – Lummigt skogsområde med hög bonitet, vilket gör växtligheten frodig och granar samt aspar stora. Rekreatiomsområde.
- Gryten – Välbesökt område för rekreation. Delvis värdefull natur och tillgänglighetsanpassad.
- Rönningshyttan/Holmsjöbäcken – porten till Fasaskogen.

Levande skogar

Övergripande åtgärder

- Kommunen bör sammanställa och om så anses nödvändigt komplettera befintliga inventeringar i att syfte skapa en väl underbyggd prioritering av skogsområden som bedöms skyddsvärda.
- I tätorternas randområden bör det, med hänsyn till skogslandskapets värden, vara möjligt att i anspråkta viss skogsmark för bostäder och andra viktiga samhällsfunktioner.
- Mångformigheten i skogsekosystemen ska beaktas vid olika typer av planeringsinsatser.
- En rik biologisk mångfald och stor variation vad gäller naturtyper, livsmiljöer och arter ska eftersträvas, även i det brukade skogslandskapet.
- Särskild naturvårdshänsyn bör eftersträvas i försurningskänsliga områden.
- Verka för stärkt skydd av Fasaskogen och kommunen ställer sig positivt till bildande av nationalpark om så blir aktuellt.
- Inom länsstyrelsens värdeområden och kommunens värdeområden för skog³² är det viktigt att de biologiska kvaliteterna för skog bibehålls, stärks eller restaureras.

Konkreta åtgärder

- Skötsel av kommunägda skogsmarker sker främst för rekreations och biologiska värden. Ekonomiska värden kommer i sista hand. Avverkning sker inte i sumpskogar eller nära vattendrag och hyggen minimeras.
- Uppdatera reservatsföreskrifterna och skötselplanen för naturreservatet Degernäs-Ramshöjden innebärande att naturvärden prioriteras framför konventionellt skogsbruk.
- I samarbete med länsstyrelsen identifiera värdefulla skogsområden.

Ett rikt odlingslandskap

Övergripande åtgärder

- Kommunen bör verka för att andelen odlingsmark bibehålls eller ökar, främst med tanke på lokal livsmedelsproduktion men även från estetisk och ekologisk synvinkel då en stor andel hotade arter har jordbrukslandskapet som sin livsmiljö.
- Odlingsrösen, åkerholmar, etc med höga naturvärden, ekologiskt känsliga områden eller kulturhistoriskt intressanta lämningar ska beaktas vid planering och bevaras.
- Biologisk mångfald och stor variation av naturtyper och livsmiljöer i odlingslandskapet ska eftersträvas.
- Näringsläckage och användning av kemiska bekämpningsmedel ska minimeras.
- Öka kunskapen om odlingslandskapets värdefulla miljöer och arter för bevarande och skötsel av skyddsvärda områden samråd med markägare.

---

³² Se kartan på sida 23

- Inom länsstyrelsens värdeotrakter och kommunens värdeområden för gräsmarker³³ är det viktigt att de biologiska kvaliteterna för ängsarter bibehålls, stärks eller restaureras.

Konkreta åtgärder

- Omvandla minst en gräsmatta till äng inom tätorten.
- Undersöka möjligheten för betesmark vid Gamla parken samt ek- och lindområdet vid Svartå.
- Skapa bivänliga strukturer såsom vid kommunens grusområden.
- Slå Duvedalsängen 1 gång/år.
- Utredda samarbetsområden där befintliga öppna ytor kan gynna bin (ex. golfbana, motorbana, elledningsgator).

Levande sjöar och vattendrag

Övergripande åtgärder

- Värdefulla vattenmiljöer ska beaktas vid den fysiska planeringen. Exploatering av stränder bör begränsas till särskilt utpekade områden i LIS och endast komplettering till befintligt bebyggelse.
- Kommunen bör sammanställa och om så anses nödvändigt komplettera befintliga inventeringar i syfte att skapa en väl underbyggd prioritering avseende skyddsåtgärder för särskilt värdefulla eller ekologiskt känsliga områden.
- Oreglerade vattendrag bör i regel skyddas mot framtida reglering.
- Sjöarnas och vattendragens betydelse för friluftsliv och rekreation ska beaktas.
- Kvaliteten på vattnet bör vara sådant att naturliga arter kan fortleva i normala bestånd och fisk och kräftor från kommunernas sjöar kan ätas utan hälsorisker.
- Verka för att miljö kvalitetsnormer god ekologisk status nås i samtliga vattenförekomster till uppsatta mål år.
- Inom länsstyrelsens värdeotrakter och kommunens värdeområden för vatten³⁴ är det viktigt att de biologiska kvaliteterna för vattenmiljöer bibehålls, stärks eller restaureras.
- Funktionella kantzoner bör finnas mot vattendrag och sjöar från jord- och skogsbruk.

Konkreta åtgärder

- Fortsätta med kalkningsplanen för att minska försurningen i sjöar.
- Framtagande av dagvattenplan och utreda möjligheter för dagvattendammar.
- Möjligheten att restaurera påverkade vatten bör utredas på sikt.
- Vid tillsyn ställa krav på miljöfarlig verksamhet där miljö kvalitetsnormer riskerar att inte uppnås.
- Identifiera öringsförande bäckar och potentiellt sådana bäckar vid Letälvens biflöden.
- Verka för fria vattenvägar med fokus på Letälven och dess biflöden.

Myllrande våtmarker

Övergripande åtgärder

- Kommunen ska verka för ett långsiktigt skydd och restaurering av vissa prioriterade och värdefulla våtmarker.

---

³³ Se kartan på sida 25

³⁴ Se kartan på sida 27

- Våtmarkernas ekologiska och hydrologiska funktion bör bibehållas och där så är möjligt och prioriteras och förbättras.
- Kommunen bör arbeta för att nyskapa våtmarker för sedimentering, som fosforfällor och för lokalt omhändertagande av dagvatten.
- Markavvattningsföretag bör behandlas med restriktivitet.
- Kalkning av myrar ska undvikas.
- Exploatering av våtmarksområden, landskap där våtmarker finns i kluster och värdekärnor av våtmarker finns bör undvikas.
- Inom länsstyrelsens värdestrakter och kommunens värdeområden för våtmarker³⁵ är det viktigt att de biologiska kvaliteterna för våtmarker bibehålls, stärks eller restaureras.

Konkreta åtgärder

- Vid reservatsbildning från länsstyrelsen uppmuntras att våtmarker tillgängliggörs, särskilt Stora Gåssjömossen som nytt utflyktsmål.
- Öka förståelsen för våtmarkernas viktiga vattenhushållningsfunktion.
- Lagra CO2 genom återvätning som exempelvis åtgärda dikande våtmarker.
- Utred möjligheterna att utveckla våtmarkskvalitéerna i Östersjön.

Godbebyggd miljö

Övergripande åtgärder

- Korridorer som binder samman grönområden bör eftersträvas.
- Tillgång till någon form av grönområde inom 250 meter från bostaden bör eftersträvas.
- Vid planering av bostäder i anslutning till vatten ska allmänhetens tillgång till stranden beaktas.
- Tillgång till närbelägna, lättillgängliga och i övrigt attraktiva, t ex bullerfria, och estetiskt tilltalande, naturmiljöer för friluftsliv, studier och turism ska eftersträvas.
- Grönområden nära förskolor, skolor och trygghetsboenden beaktas vid planering.

Åtgärder

- I skogar där förskola och skola vistas i ska sittbänkar för fikastund finnas och i bästa fall vindskydd. Där särskilda behovs finns ska dessa tillgodose.
- Rusta upp utomhusmiljön vid kommunala boenden med sittbänkar och vacker natur.
- Stigar, bänkar och grillplatser ska underhållas.
- Rusta upp och öka tillgängligheten runt Lusthusudden, Gryten och Sveafallen.

Friluftsliv

Övergripande åtgärder

- Kommunen ska se positivt på och främja kommunala, privata eller andra enskilda initiativ som utvecklar befintliga och nya hållbara verksamheter och aktiviteter inom besöksnäringen (ekoturism).
- Öka samarbetet med företagare, omgivande kommuner och regionen för att utveckla besöksnäringen.
- Verka för att få alla invånare att vistas mer i naturen.

---

³⁵ Se kartan på sida 29

- Utveckla Fasaskogen till ett kärnområde för friluftsliv där naturen och sjöarna är i fokus.
- Verka för de tio nationala friluftsmålen:
  - Tillgänglig natur för alla.
  - Starkt engagemang och samverkan.
  - Allemansrätten.
  - Tillgång till natur och friluftsliv.
  - Attraktiv tätortsnära natur.
  - Hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling.
  - Skyddande områden som resurs för friluftsliv.
  - Ett rikt friluftsliv i skolan.
  - Friluftsliv för god folkhälsa.
  - God kunskap om friluftslivet .

Åtgärder

- Ta fram guide om Degerfors natur båda i bokformat och digitalt.
- Fortsätta samarbeta med Fälttjänst och Sveaskog vid Gryten, Duvedalen och Rönningshyttan för att främja friluftslivet.
- Lyft Degerfors unika geologi som besöksmål.
- Samarbeta med Länsstyrelsen och andra aktörer i utvecklingen av Fasaskogen som område för friluftsliv och naturturism.

Bilaga 1

Nya naturreservat

En viktig del för naturvårdsarbetet är att bevara natur för framtiden. (enlig ÖP s. 27) Bildande av kommunala naturreservat kan ha olika förutsättningar. Kommunen har endast rådighet över sitt egna markinnehav och kan vid reservatsbildning få markinträngsersättning. Marker utanför kommunen kan komma att behöva köpas in.

Förslag till naturreservat inom kommunens mark:

- Gamla parken, Svartå – Lummig lövskog i centrala Svartå med stort värde för rekreation. Sköteselkrävande.
- Råbäck - Välbesökt område och värdefullt för rekreation. I Östra delen finns ett intressant tallskogsområde.

Förslag till naturreservat utanför kommunens mark:

- Kvarntorpsbäcken (kommunens mark delvis) – Ett av länsstyrelsens utpekade områden som värdefullt vatten. Öring förekommer i bäcken. Potential till rekreationsområde.
- Duvedalen – Lummigt skogsområde med höga botanitet, vilket gjort växtligheten frodig och granar samt aspar stora. Rekreations område.
- Gryten – Välbesökt område för rekreation. Delvis värdefull natur.
- Rönningshyttan/Holmsjöbäcken – Porten till Fasaskogen.

Gamla parken

I Centrala Svartå ligger denna naturpärla med flera stigar runt det lummiga området. Platsen är full av historiska anor då det tidigare varit en park för de högre tjänstemännen och ingenjörerna i samhället. Nu har naturen fått växa fritt och almar och andra lövträd har tagit över. Kirskål och brännässlor tyder på att marken är frodig och kanske är det ett spår från parktiden. Naturvärdena finns i de äldre lövträden där bland annat den gula svaveltickan har hittat sitt hem på en äldre lind och orkidéen nattviol finns att hitta. Rekreativvärdena för Svartåborna är höga. Området kräver visst underhåll för att stigar och växtligheten inte ska ta över. Delar av området skulle med fördel kunna betas av djur.

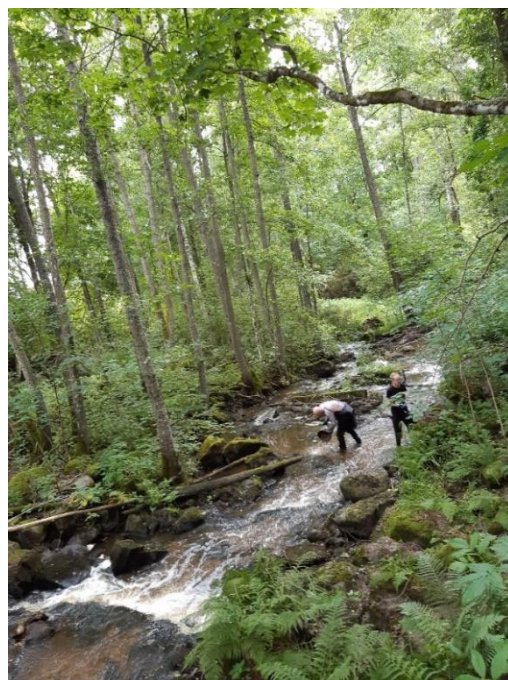
Råbäck

Områdets kärna är elljusspåret på 2,7 kilometer. Det finns stora rekreations möjligheter och delar av området har höga naturvärden. Västra delen av Råbäck har avverkats under det senaste året och saknar naturvärden. De finaste delarna, från naturvårdssynpunkt, finns i östra delen av elljusspåret. Upp på hållarna har tallarna vuxit till sig med krokiga nedåtpekande grenar och tydlig pansarbark, vilket tyder på att tallarna har uppnått hög ålder. Flera tallar är grova och det förekommer död ved. I de lägre partierna finns fina våtstråk med bland annat skvattram, rosling och tuvull.

Kvarntorpsbäcken

Från Östersjön ut till Möckeln rinner Kvarntorpsbäcken. Miljöerna runt bäcken är lummiga med mycket lövinslag. Längst med bäcken har al och asp fått växa sig stora och hänger över bäcken. Nedströms om väg 205 finns kulturhistoriska värden. Föryngring av öring har skett i bäcken och åtgärder för att förbättra förutsättningen för öringens fortplantning har genomförts. Området har potential att bli ett utflyktsmål nära tätorten. Området ägs delvis av kommunen och delvis av privata markägare

Duvedalen

Ett stenkast bort från Degerfors tätort ligger denna pärla. Området har stor potential som rekreationsområde och kan utnyttjas mer än vad som görs idag. Visingsösandstenen i berggrunden har gjort marken näringsrik och floran likaså. Granar och aspar har växt sig stora och här finns en av Sveriges högsta granar. En stig går runt området och passerar en glänta i skogen. Här har ängen slagits av Naturskyddsföreningen under flera år och slås nu av Fälttjänst när tid finns. På våren växer vitsippor och blåsippor varav sistnämnda är en indikator på kalk i marken. Efter sipporna kommer liljekonvalj, ormbär, trolldruva, gullpudra stinksyska m. fler. På ängen växer prästkragar och ormrot. Flera intressanta artfynd har gjorts bland annat svartnande kantarell. Ytterligare fynd finns säkert att upptäcka och med rätt skötsel kan samtliga värden bevaras. Marken ägs av Sveaskog.

Gryten

Ett välkänt rekreationsområde för Degerforsborna. Vandringsleder, grillplatser och badplats gör området till en bra utflyktsmål.

Det finns två rundslingor att promenera; runt Gryten och Gubbstugeslingan. Båda turerna erbjuder varierad natur. Det mesta är produktionsskog även om skogen börjar bli äldre. Bitvis finns det fina strukturer med varierade åldrar och trädslag med inslag av död ved.

Promenaden runt Gubbstugeslingan erbjuder vackra vyer över våtmarker. Flera tallar börjar uppnå höga åldrar. Rekreation och skogsproduktion går att kombinera. Sveaskog äger för närvarande marken. Positivt är att de avsatt en stor del av skogen till natur och rekreation. Marken ägs av Sveaskog

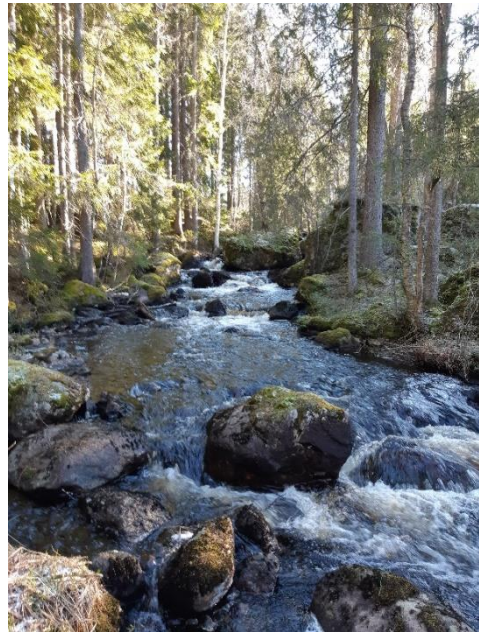

Rönningshyttan/Holmsjöbäcken

Porten till Fasaskogen finns vid Rönningshyttan. I Fasaskogen har 60 hotade arter rapporterats på artportalen inom Degerfors kommun. Det finns flera närliggande naturreservat med gammelskog, våtmarker, bäckar och sjöar som gör att en mängd arter trivs.

Vid Rönningshyttan finns både grillplatser och bänkar. En stig längst med Holmsjöbäcken och möjligheter att vandra längre in i Fasaskogen och är ett populärt utflyktsmål för många. Under Coronatiden har området fått extra mycket besökare och parkeringsplatsen har varit fylld. Ute i viken finns den hotade arten skaftslamkrypa och längst med Holmsjöbäcken finns flera exemplar av hårklomossa. Det finns även svinrot vid rastplatsen. Marken ägs av Sveaskog.

Bilaga 2

Degerfors kommun arter³⁶

Nedan presenteras en lista på Degerfors 17 kommunarter. De flesta är hotade, men förekommer sparsamt i sina lämpliga miljöer i vår kommun. Dessa arter kommer kommunen uppmärksamma samt arbeta aktivt med för att stärka dess populationer i kommunen.

Foto: David Tverling

Järpe

Järpen (NT) är en liten skogsfågel som förekommer i täta barrskogar, gärna granskogar med inbladning av lövträd och flerskiktad med yngre granar och bärris. Surdråg, alkärr och bäckar gynnar arten. Al är särskilt viktig då knopparna tillsammans med granknoppar är vinterföda. Røjning och gallring samt åtgärder vid surdråg missgynnar järpen. I Degerfors har järpen noterats vid ett 20-tals platser bland annat vid Gryten och Fasaskogen.

Mål: Identifiera skogar med Järpe.

Foto: Åke Jansson

Mosippa

Mosippa (EN) blommar tidigt på våren och växer oftast i glesa, sandiga tallskogar eller i öppna hed- och hagmarker i sydgläntor där snön fort smälter bort. Mosippa har försvunnit från ungefär hälften av sina växtplatser och orsakerna verkar vara att skogar växer igen i brist på skogsbete och -bränder. Där mosippa växer bör närliggande träd gallras och ris och gräs hållas undan. Mosippa sägs ha växt i Lidetorpsmon och förutsättningarna för arten längst med Lokaåsen är goda. Arten borde kunna upptäckas eller planteras in i kommunen.

Mål: Minst en lokal med mosippa ska finnas i kommunen.

Foto: Ellinor Molinari

Lunglav

Lunglaven (NT) växer på stammar av lövträd i halvöppna växtplatser med hög och jämn luftfuktighet. Arten hotas av slutavverkning av äldre skogar och minskning av antalet gamla lövträd i betespräglade skogar. Lunglaven är en skoglig signalart och riklig förekomst är tecken på att det kan finnas höga naturvärden. Lunglaven förekommer på ett 10-tal platser i kommunen. Främst i Fasaskogen.

Mål: Identifiera skogar med lunglav.

³⁶ Arftakta.se

Tallticka

Tallticka (NT), växer på de riktigt gamla tallarna. Fruktkropparna visar sig först när tallen blir 100-150 år. Ser du en grov tall med tydlig pansarbark är det läge att titta närmare mot stammen om det sitter en ticka, då är det talltickan, vilket är den enda tickan på levande tall. Avverkning av gamla tallar båda i skogsmiljön och i tätorten hotar arten. I Degerfors växer talltickan på ett tiotal platser främst i naturreservaten. I Degerfors går den att hitta i Ramshöjden, Åtorp vid kyrkogården och i Svartå finns den väster om Lill-Björken.

Mål: Identifiera fler skogar med tallticka.

Jättemusseron

Jättemusseron (VU) är en marksvamp som bildar mykorrhiza med tall och är en signalart för naturvärdefulla tallskogar. Svampen hotas av avverkning och markberedning vid dess växtplats. Fruktkroppen är stor, rödbrun skivling. Fynd har gjorts spridda i hela Sverige. Ett tiotal i Örebro och på en plats i Degerfors vid Holmsjön. Svampen dyker upp med några års mellanrum och även om den är iögonfallande kan den bli obemärkt. Den borde kunna upptäckas på fler platser.

Mål: Identifiera fler skogar med jättemusseron.

Ryl

Ryl (EN) växer i glesa tallskogar med mycket ljus. Slutavverkning gör att rylen inte klarar sig. Upphört skogsbyte och granar som breder ut sig under markvegetationen missgynnar rylen. Rylen har minskat med ungefär hälften de senaste åren. I Degerfors har ryl funnits på tre lokaler, varav en lokal blivit slutavverkad och vid ett annat område har skogen blivit tätare. Den finns fortfarande kvar på en plats inom kommunen. Rylen kan vara svårupptäckt och liknar lingon när den inte är i blom.

Mål: Minst två lokaler med ryl finns i kommunen.

Hasselmus

Hasselmusen (LC) bor i lövområden med mycket bär- och fruktbuskar. Den påträffas i områden med rikligt buskskikt som kantzoner, naturbetesmarker, täta ungskogar etc. Hasselmusen är Närkes landskapsdjur och har här sitt nordligaste utbredningsområde. I Degerfors har Hasselmus noterats vid ett flertal platser runt Ölen samt vid Kosia.

Mål: Behålla en stark population av Hasselmus i kommunen.

Storspov

Storspov (EN) häckar både i jordbrukslandskap och öppna våtmarker. Bon placeras oftast 150 meter från skogskanten på öppna marker såsom ängar, vallar, trädor eller plöjen. Det finns risk att bon förstörs vid vårbruket. Att våtmarker växer igen missgynnar storspoven. De senaste 30 åren har arten minskat med 50 %. Storspoven har tidigare häckat på kommunens stora våtmarker och i odlingslandskapet, men häckning på senare tid har inte konstaterats.

Mål: Minst ett häckande par med Storspov finns i kommunen

Foto: Tore Martinsson

Fältgentiana

Fältgentianan (EN) växer på ogödslade slåtter- eller betesmarker och är starkt knuten till artrika marker. Ett habitat som minskar allt mer och fältgentianan har minskat med ungefär 50% de senaste tio åren. Runt 1930-talet noterades fältgentianan på sex platser runt Svartå, men har inte blivit återfunnen. Längst med Åtorpsvägen har tre områden med fältgentiana funnits, men idag går den bara att hitta i betesmarken vid Gökhult.

Mål: Minst två lokaler med Fältgentiana finns i kommunen.

Foto: Krister Wahlström

Skaftslamkrypa

Skaftslamkrypan (VU) är en liten oansenlig växt som växer på stränder och grunda bottnar av näringsfattiga sjöar och småvatten. Försurning och ökad näringsgrad i sjöar hotar arten. I Örebro län har skaftslamkrypan endast påträffats på två områden och båda är i Degerfors. Vid Stor-Björken har den inte blivit återfunnen och vid Ölen har den noterats 2002.

Mål: Minst två lokaler med Skaftslamkrypa finns i kommunen.

Kungsfiskare

Kungsfiskare (VU) är en riktig färgglad fågel. Längst med åar med lummig strandvegetation kan den sätta sig på en kvist för att sedan stört dyka och fånga fisk. Boet grävs ut i sandbranter vid vattendragen. Rätning av vattendrag har minskat strandbrinkarna, miljögifter och båttrafik vid häckningsplatsen missgynnar fågeln. Kungsfiskare har noterats längst med Letälvsdalen, men ingen häckning har konstaterats.

Mål: Minst två häckande par finns inom kommunen.

Foto: Länsstyrelsen Örebro

Öring

Öringens (LC) liv börjar i vattendrag där vissa spenderar hela sitt liv och andra tar sig ner till sjöar eller hav (om de kan) för att växa sig stora. De återvänder till vattendragen för att leka. Bottensubstratet behöver bestå av sten och grus där befruktad rom läggs i lekropar. I Degerfors finns unika öringsbestånd som främst finns i biflödena till Letälven. Från Vänern blev vänerlax och väneröring instängda från havet vid issmältningen.

Mål: Fria fiskvägar och förbättrade miljöer för öringen i Letälven samt biflödena.

Foto: Åke Jansson

Smålom

Smålom (NT) häckar i regel fisktomma gölar ute på våtmarker. Föräldrarna flyger till närliggande sjö (som kan vara över en mil bort) för att hämta fisk till ungarna. Häckningstjärnarna har oftast gungflyholmar som blir lämpliga boplatser i skydd från rovdjur. Hot mot smålommen är utdikning, vilket sänker gölen och öar blir landfasta samt störningar under häckningstiden. I Degerfors häckar flera smålommar runt om på våtmarkerna och förutsättningarna för smålom är goda.

Mål: Skapa och förbättra livsmiljöerna för smålom.

Foto: Kjell Södervall

Backsvala

Backsvalan (VU) är beroende av lodräta sandbranter med finkornig sand för att gräva sina bon. Gärna nära vattendrag. Vid en sandbrant kan flera 100 backsvalor gräva sina bon. Lämpliga miljöer finns längst med eroderande vattendrag där sandbranter skapas naturligt och vid grustag skapad av människan. Backsvala noteras årligen i Degerfors i samband med flytt. Koloni med backsvala har funnits vid grustäkten i Mo.

Mål: Minst en koloni med backsvala finns i kommunen.

Foto: Gudrun Nilsson

Silversandbi

Silversandbi (LC) hittas på sandmarker som öppna sandtallskogar, hedmarker eller vid grustäkter. Blottade sandytor behövs för att honan ska kunna gräva ett bo och lägga sina ägg. Har tidigare klassats som sårbar 2005. Flera nya lokaler har hittats och klassades 2020 som livskraftig. Flertalet förekomster är i täkter eller annan mänsklig störning och det är viktigt att hålla marken öppen. I Degerfors har Silversandbiet noterats vid grustäkten i Mo.

Mål: Skapa och förbättra livsmiljöerna för silversandbi.

Tornseglare

Tornseglare (EN) är en relativt vanlig fågel som syns på himlen om sommaren. Tornseglare häckar i hålor som är knuten till mänsklig bebyggelse som exempelvis under takpannor. Tornseglare lever hela sina liv i luften och äter luftburna insekter. De landar nästan uteslutande bara under häckningsperioden. De senaste 20 åren har arten minskar med ungefär 25 %. En möjlig orsak kan vara brist på lämpliga boplatser vid förändrade takläggningsmetoder.

Mål: Öka antal boplatser för tornseglare främst i tätorterna.

Foto: Lage Bergström

Långhornsbi

Långhornsbi (LC) hittas på ängsmarker och samlar pollen från ärtväxter. Arten kan ses som en indikator på artrika marker. Biet kan även förekomma i stadsmiljöer. Sparar du en bit av gräsmattan där mycket ärtväxter finns har du chansen att få ett besök av ett långhornsbi. Hanen är lätt att känna igen med de långa antennerna.

Mål: Skapa och förbättra livsmiljöerna för silversandbi främst i tätorten.

Bilaga 3

Kartunderlag som ska vägleda kommunens fysiska planeringsarbete. Kartlagret kommer finnas på kommunens interna kartor.

Skogliga värden			
Områdes namn	Beskrivning	Fysisk planering	Rekommendationer
Fasaskogen	Här finns flera närliggande naturreservat och nyckelbiotoper. I flera områden har skogen blivit gammal och i Jätteberget kanske vi kan hitta Degerfors äldsta skog. Viktigt område för rekreation och för turismnäring.	Skogliga värden beaktas. minska exploatering	Verka för ökat skydd av värdefulla skogar och konnektivitet mellan värdefulla områden
Möckelns östra strand	Visingsösandstenen har gjort marken bördig och boniteten hög. Det är ett stort inslaget av lövträd som asp, hasselbuketter och ask bland det öppna landskapet.	Skogliga värden beaktas. Undvik exploatering i lövrika skogsområden. Död ved och grova träd bör lämnas.	Öka lövandelen och död ved
Letälvsdalen	Längst med Letälvsdalen finns flera skogsområden med al och asp.	Skogliga värden beaktas. Undvik exploatering i lövrika skogsområden. Död ved och grova träd bör lämnas.	Öka lövandelen och död ved
Skagerns östra strand	Öster om Skagern blir skogen lummig där mycket ask, hasselbuketter och asp förekommer bland det öppna landskapet.	Skogliga värden beaktas. Undvik exploatering i lövrika skogsområden. Död ved och grova träd bör lämnas.	Öka lövandelen och död ved
Gräsmarksvärden			
Områdes namn	Beskrivning	Planering	Rekommendationer
Ölsdalen	Sista öppna utporten till skogslandskapet i Fasasskogen i väster. Betesmarker och kommunens enda slåtteräng vid Udden finns här. Flera lokaler med svinrot längst med grusvägen finns.	Undvik exploatering i de mest värdefulla områdena	Bekämpa lupiner och andra invasiva arter längst väggkanten. Bevara värdefulla betesmarker.
Längst med Letälven	Flera jordbruksområden finns främst vid Letälvens östra sida. Värdefulla betesmarker och alléer finns och fungerar som spridningskorridor för ängsarterna i norra till ängsarterna i södra kommunen.	Undvik exploatering i de mest värdefulla områdena	Bekämpa lupiner och andra invasiva arter längst väggkanten. Bevara värdefulla betesmarker.
Öster om Skagern + Finnerödjavägen	Ett öppet landskap med värdefulla betesmarker, alléer och grusvägar där ängsarter trivs. Här finnes några av kommunens intressantaste	Undvik exploatering i de mest värdefulla områdena	Bekämpa lupiner och andra invasiva arter längst väggkanten. Bevara värdefulla betesmarker.

	ängsartfynd som slätterfibbla, granspira och fältgentiana		
Svartå + Fågelåsen	Limudden, betesmark vid Sirsjön och betesmark vid Svartå herrgård är kärnorna i områden tillsammans med flera intressanta artfynd längst med grusvägarna som slätterblomma och skogsklocka utgör det ett intressant område i det annars skogsklädda landskapet.	Undvik exploatering i de mest värdefulla områdena	Bekämpa lupiner och andra invasiva arter längst väggkanten. Bevara värdefulla betesmarker.
Gräsholmen (LST)	Länsstyrelsens värdestrakt för gräsmarker	Bevara och undvik exploatering i värdekärnor för gräsmarker	Bevara och undvik exploatering i värdekärnor för gräsmarker
Kosia (LST)	Länsstyrelsens värdestrakt för gräsmarker	Bevara och undvik exploatering i värdekärnor för gräsmarker	Bevara och undvik exploatering i värdekärnor för gräsmarker
Åtorp (LST)	Länsstyrelsens värdestrakt för gräsmarker	Värdestrakter och andra kunskapsunderlag för prioritering i Länsstyrelsens och andra myndigheters ärenden.	Bevara och undvik exploatering i värdekärnor för gräsmarker

Viktiga våtmarker

Områdes namn	Beskrivning	Planering	Rekommendationer
Örgivsmossen	Våtmark i Fasaskogen	Lämnas fri från exploatering	Restaurering av våtmarker och vattenhållande egenskaper.
Öster- och Västersjön	Viktig rastplats för flyttande våtmarksfåglar m.fl.	Lämnas fri från exploatering	Restaurering av våtmarker och vattenhållande egenskaper. Förbättra förutsättningar för våtmarksfåglar.
Solberga	Viktig rastplats för flyttande våtmarksfåglar m.fl.	Lämnas fri från exploatering	Restaurering av våtmarker och vattenhållande egenskaper.
Svartåtrakten (LST)	Länsstyrelsen värdestrakt för våtmarker	Bevara och undvik exploatering i värdekärnor för våtmarker	Restaurera och nyanlägg våtmarker, småvatten och sumpskogar.
Del av trakten Skagershultsmossen (LST)	Länsstyrelsen värdestrakt för våtmarker	Bevara och undvik exploatering i värdekärnor för våtmarker	Restaurera och nyanlägg våtmarker, småvatten och sumpskogar.

Värdefulla sjöar och vattendrag

Områdes namn	Beskrivning	Planering	Rekommendationer
Letälven	Letälven med tillrinnande vattendrag	Ny bebyggelse tillåts inom LIS områden och koncentreras till befintlig bebyggelse	Verka för vandringsfria vatten
Skagern (lst)	Länsstyrelsens värdestrakt för limniska miljöer	Ny bebyggelse tillåts inom LIS områden och koncentreras till befintlig bebyggelse	Genomför vattenmyndighetens åtgärdsprogram med fokus på bevarande och utvecklande av värdestrakter för vatten.
Kvarntorpsbäcken (LST)	Länsstyrelsens värdestrakt för limniska miljöer	Bebyggelse inom 100 meter undviks	Genomför vattenmyndighetens åtgärdsprogram med fokus på

			bevarande och utvecklande av värdestrakter för vatten.
Holmsjöbäcken (LST)	Länsstyrelsens värdestrakt för limniska miljöer	Bebyggelse inom 100 meter undviks	Genomför vattenmyndighetens åtgärdsprogram med fokus på bevarande och utvecklande av värdestrakter för vatten.
Håkanbolbäcken (LST)	Länsstyrelsens värdestrakt för limniska miljöer	Bebyggelse inom 100 meter undviks med undantag för redan detaljplanerat område	Genomför vattenmyndighetens åtgärdsprogram med fokus på bevarande och utvecklande av värdestrakter för vatten.
Svartån mellan Ölen och Storbjörken (LST)	Länsstyrelsens värdestrakt för limniska miljöer	Bebyggelse inom 100 meter undviks	Genomför vattenmyndighetens åtgärdsprogram med fokus på bevarande och utvecklande av värdestrakter för vatten.

Rekreatiomsområden

Områdes namn	Beskrivning	Planering	Rekommendationer
Lill-Björken	Promenadstig runt Lill-Björken	Hänsyn till stigen	Stigar hålls öppna
Rekreatiomsområde Svartå	Område med flera promenadstigar	Hänsyn till stigar	Stigar hålls öppna
Reningsverk? Åtorp	Möjlighet att promenera runt längst med Letälven	Hänsyn till värden för rekreation	Stigar hålls öppna
Skogsområde bruket	Flera stigar nära tätorten som nyttjas	Hänsyn till värden för rekreation	Stigar hålls öppna
Skogsområde högbergstorp	Flera stigar nära tätorten som nyttjas	Hänsyn till värden för rekreation utan att motverka etablering av industrier	Stigar hålls öppna
Skogsområde Bossåsen	Flera stigar nära tätorten som nyttjas	Hänsyn till värden för rekreation	Stigar hålls öppna
SJ-gropen	Flera stigar nära tätorten som nyttjas	Hänsyn till värden för rekreation	Stigar hålls öppna
Skogsområde Karlhagen	Flera stigar nära tätorten som nyttjas	Hänsyn till värden för rekreation	Stigar hålls öppna
Naturresevat Degernäs-Ramshöjden	Välbesökt tätortsnära rekreatiomsområde	Ska lämnas fri från exploatering	Stigar hålls öppna och skogliga rekreatiomsvärden främjas
Gryten	Välbesökt tätortsnära rekreatiomsområde	Bör lämnas fri från exploatering	Stigar hålls öppna och skogliga rekreatiomsvärden främjas
Östersjön	Fågellokal med fågeltorn	Bör lämnas fri från exploatering	Stigar hålls öppna och skogliga rekreatiomsvärden främjas
Duvedalen	Tätortsnära naturområde	Bör lämnas fri från exploatering	Stigar hålls öppna och skogliga rekreatiomsvärden främjas
Gamla parken Svartå	Välbesökt tätortsnära rekreatiomsområde	Bör lämnas fri från exploatering	Stigar hålls öppna och skogliga rekreatiomsvärden främjas
Naturresevat Sveafallen	Välbesökt tätortsnära rekreatiomsområde	Ska lämnas fri från exploatering	Stigar hålls öppna och skogliga rekreatiomsvärden främjas

Motionsområden elljusspår

Områdes namn	Beskrivning	Planering	Rekommendationer
Råbäck	Tätortsnära friluftsområde med elljusspår	Bör lämnas fri från exploatering	Stigar hålls öppna och skogen brukas med fokus på rekreatiomsvärden

Svartå	Tätortsnära friluftsområde med elljusspår	Bör lämnas fri från exploatering	Stigar hålls öppna och skogen brukas med fokus på rekreativvärden
Åtorp	Tätortsnära friluftsområde med elljusspår	Bör lämnas fri från exploatering. Ny bebyggelse tillåts inom LIS områden.	Stigar hålls öppna och skogen brukas med fokus på rekreativvärden
Skolskogar (rosa)	Område som nyttjas av skola och/eller förskola (samma beskrivning för alla rosa punkter förutom punkt 16)	Skogen brukas med hänsyn	Trivsamma miljöer till skolelever.
Parkområde vid Letälvsgården	Område som nyttjas av äldreomsorgen		